

A free download from manybooks.net

The Project Gutenberg EBook of Julius Caesar, by William Shakespeare

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Julius Caesar

Author: William Shakespeare

Translator: Paavo Cajander

Release Date: June 5, 2006 [EBook #18512]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

- START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JULIUS CAESAR ***

Produced by Tapio Riikonen

JULIUS CAESAR

Kirj.

William Shakespeare

Paavo Cajanderin suomennos ilmestyi v. 1884.

Näytelmän henkilöt:

JULIUS CAESAR.

OCTAVIUS CAESAR, |

MARCUS ANTONIUS, | triumvireja Caesarin kuoltua.

M. AEMIL. LEPIDUS, |

CICERO, |

PUBLIUS, | senaattoreja.

POPILIUS LENA, |

MARCUS BRUTUS, |

CASSIUS. |

CASCA, |

TREBONIUS, | salaliittolaisia Julius Caesaria vastaan. **LIGARIUS,** |

DECIUS BRUTUS, |

METELLUS CIMBER, |

CINNA, |

MARULLUS, | tribuuneja.

FLAVIUS, |

ARTEMIDORUS, sophisti Cnidoosta.

Tietäjä.

CINNA, runoilija.
 Toinen runoilija.
LUCILIUS, I
TITINIUS, I
 MESSALA, I Bruton ja Cassion ystäviä.
 CATO nuori, I
VOLUMNIUS, I
VARRO, I
CLITUS, I
 CLAUDIUS, I Bruton palvelijoita.
STRATO, I
LUCIUS, I
DARDANIUS, I
 PINDARUS, Cassion palvelija.
 CALPURNIA, Caesarin puoliso.
 PORTIA, Bruton puoliso.
 Senaattoreja, kansalaisia, vartijoita, seuralaisia, y.m.

Tapahtumapaikka: alussa Rooma, sitten Sardes ja Philippi.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

Ensimmäinen kohtaus

Rooma. Katu.

(Flavius, Marullus ja joukko porvareita tulee.)

FLAVIUS.

Pois, kotihinne, laiskat juhdat! Pois!
 Pyhäkö nyt on? Ettekö te tiedä.
 Ett' ilman ammattinsa merkkiä
 Käs'työläiset ei ulkon' arkipäivin
 Saa liikkua? Mik' elinkeino sulla?

1 PORVARI.

Ma, hyvä herra, olen salvumies.

MARULLUS.

Miss' etunahkasi ja kulmapuusi?
 Miks sulla pyhävaattehet on ylläs? --
 Te, ystävä, mit' ammattia te?

2 PORVARI.

Totta puhuen, herra hyvä, hienoon taitotekoon verrattuna on minun työni, niin sanoakseni, vaan paikkurin työtä.

MARULLUS.

Mit' olet ammattia? Suoraan vastaa.

2 PORVARI.

Semmoista ammattia, jota, toivoakseni, saatan hyvällä omallatunnolla tehdä; sillä minä, totta puhuen, korjaan

huonoa saattoa.

MARULLUS.

Ammattis, konna? Vastaa, kurja konna!

2 PORVARI.

Älkää, hyvä herra, älkää, herran tähden, minun tähteni revetkö! Kuitenkin, jos repeäisitte, niin kyllä minä teitä korjata saatan.

MARULLUS.

Mitä sillä tarkoitat? Korjatako minua, sinä röyhkeä lurjus?

2 PORVARI.

Niin, herra, paikata teitä.

FLAVIUS.

Olet siis kengänpaikkuri, niinkö?

2 PORVARI.

Niin, herra, naskali yksin se minua elättää. Minä en kamasaksain asioihin ryhdy, enkä saksattarien liioin, muulla kuin naskalillani. Niin, toden totta, minä olen vanhain kenkien haavalääkäri; kun ne hengenvaarassa ovat, autan minä niitä. Ei ole sitä sievää lehmännahkan polkijata, joka ei olisi liikkunut kätenni töillä.

FLAVIUS.

Mut miks et ole verstaassas, vaan täällä

Katuja laahaat tämän joukon kanssa?

2 PORVARI.

Niin, herra hyvä, nähkääs, kuluttaakseni heidän kenkiänsä ja saadakseni näin enemmän työtä itselleni. Mutta, totta puhuen, pidämme nyt joutopäivää, nähdäksemme Caesaria ja iloitaksemme hänen voittoretkestänsä.

MARULLUS.

Iloita? Miks? Hän mitä meille voitti?

Mit' alamaisia hän Roomaan tuopi,

Koristeiks vaunun pyöriin kahlittuina?

Te kivet, pölkyt, tunnottomat kurjat!

Pii-sydämet te, julmat Rooman miehet!

Pompejon tunsitten. Kuink' useasti

Muureille kapusitte, ikkunoihin,

Torneihin, jopa savutorvihinkin,

Kakarat helmoissa, ja päivän pitkän

Niin kiltist' odotitte nähdäksenne

Pompejon suuren käyvän Rooman halki.

Kun hänen vaunuistaan vaan haameen näitte,

Yleinen eikö soinut riemuhuuto,

Niin että Tiber laidoiltansa säikkyi,

Kun kirkunanne kajahtavan kuuli

Kaaloisiin rantoihinsa?

Ja nytkö teillä juhlapuku yllä?

Ja nytkö vietätten te joutopäivää?

Nyt senkö tietä kukitatte, joka

Pompejon verta voittoriemuin sotkee?
 Pois!
 Kotiinne pois, rukoilkaa polvillanne,
 Ett' torjuis meiltä jumalat sen turman,
 Jok' ompi moisen kiittämättömyyden
 Ehdoton palkka!

FLAVIUS.

Menkää, kansalaiset,
 Kokoilkaa rikoksenne sovinnoksi
 Kaikk' ammattinne köyhät, käykää sitten
 Luo Tiberin, sen juottiin kyneleenne
 Vuodattakaatte, siks ett' alin virta
 Ylintä äyrään reunaa suutelee.

(Porvarit lähtevät.)

Kas, kuinka taipuu melto mieli! Pois he
 Nyt hiipivät, synn salpa kielillänsä.
 Käy sinä Capitoliin tuota tietä,
 Min' astun tätä. Paljaiks riisu patsaat,
 Jos peitetyt ne juhlakoristeill' on.

MARULLUS.

Tuo käykö päinsä?
 Nyt, tiedäthän, on Lupercali-juhla.

FLAVIUS.

Viis siitä! Patsait' älä peittää salli
 Caesarin voittomerkeillä. Nyt lähden
 Ja kaduult' ajan roistokansan pois;
 Tee samoin sinä, missä parven huomaat.
 Siivistä Caesarin nuo höyhenekset
 Kun pois vaan noukitaan, hält' estyy lento.
 Hän muuten yli silmäkannon kiittää
 Ja saattaa orjanpelkoon meidät kaikki.

(Lähtevät.)

Toinen kohtaous.

Rooma. Julkinen paikka.

(Juhlasaatossa ja soitannolla tulevat Caesar, Antonius, kilpajuoksuun varustettuna, Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius ja Casca; heidän jäljissänsä suuri ihmisjoukko, muun muassa eräs tietäjä.)

CAESAR.

Calpurnia!

CASCA.

Caesar puhuu! vait!

(Soitanto lakkaa.)

CAESAR.

Calpurnia!

CALPURNIA.

Täss' olen, puolisoni.

CAESAR.

Asetu suoraan Antonion tielle,
Kun kilpaan ryntää hän. -- Antonius!

ANTONIUS.

Ylevä Caesar, mitä?

CAESAR.

Äl' unhota, Antonius, vauhdissas
Calpurniaa koskettaa; näet, luullaan että,
Pyhässä kilvassa kun mahoos koskee,
Hän kirouksestaan pääsee.

ANTONIUS.

Kyllä muistan.
Kun Caesar sanoo: "tee se", on se tehty.

CAESAR.

Siis toimeen! Menot kaikki muistakaatte.

(Soitantoa.)

TIETÄJÄ.

Caesar!

CAESAR.

Ken siellä huutaa?

CASCA.

Vait, kaikki vaiti! Hiljaa vielä kerran!

(Soitanto lakkaa.)

CAESAR.

Ken siellä tungoksessa mua huutaa?
Lävitse soiton räikkä ääni kaikuu
Ja huutaa: "Caesar!" Puhu! Caesar kuulee.

TIETÄJÄ.

Viidettätoista Mars-kuun päivää varo!

CAESAR.

Ken on hän?

BRUTUS.

Tietäjä; hän pyytää että
Viidettätoista Mars-kuun päivää varot.

CAESAR.

Hän tuokaa tänne: tahdon nähdä kasvot.

CASCA.

Mies, esiin sieltä! Caesarihin katso!

CAESAR.

No, mitä sanot nyt? Se kerro vielä.

TIETÄJÄ.

Viidettätoista Mars-kuun päivää varo!

CAESAR.

Uneksija! Pois tiekseen! -- Tulkaa nyt.

(Torvimarssi. Kaikki lähtevät, paitsi Brutus ja Cassius.)

CASSIUS.

No, etkö tule kilpaa katsomaan?

BRUTUS.

Minäkö? En.

CASSIUS.

Ma pyydän, tule pois.

BRUTUS.

Ei mulle sovi leikit: mull' ei ole
Tuot' Antonion hilpeätä mieltä.
Mut huvias en estää tahdo, Cassius;
Sun jätän nyt.

CASSIUS.

Jo aikoj' olen tarkannut sua, Brutus:
Ma silmissäs en näe sit' ystävyyttä
Ja suoruutta, jot' ennen niissä näin.
Sa liian kylmäks olet, vieraaks tullut
Rakastavalle ystävälles.

BRUTUS.

Cassius,
Sin' älä pety. Muotoni jos peitän,
Niin katseheni sekasorron käännän

Vaan omaan itseeni. Mua jonkun aikaa
 Riitaiset intohimot vaivanneet on,
 Aatokset, jotka mulle yksin sopii;
 Ne ehkä käytökseeni varjon luovat.
 Mut tuota älkööt surko ystäväni,
 (Joit' olet sinä Cassius yks), ja älkööt
 Sanoko kylmyyttäni muuks, kuin että,
 Sielussaan sotaa käyden, Brutus parka
 Unohtaa muille ystävyyttä näyttää.

CASSIUS.

Siis ymmärsin sun, Brutus, aivan väärin,
 Poveeni tuohon sen vuoks peitin monta
 Suur'arvoist' aatetta ja oivaa tuumaa.
 Sano, Brutus hyvä, voitko nähdä kasvot?

BRUTUS.

En, Cassius; itseään ei näe silmä,
 Jos muist' ei esineistä heijastu se.

CASSIUS.

Niin kyllä!
 Ja paljon surkutellaan sitä, Brutus,
 Ett'ei sull' ole kuvastinta, joka
 Salatun arvos silmiis tois, niin että
 Näkisit kuvajaises. Tiedän kuinka
 Monikin kelpo Rooman mies, -- pait Caesar,
 Tuo jumala, -- puhuissaan Brutosta
 Ja huokaillessaan ajan ikeen alla,
 Sois että Brutoll' olis heidän silmät.

BRUTUS.

Mua mihin vaaraan vietteletkään, Cassius,
 Kun tahdot saada minun etsimään
 Sit' itsestäni, mit' ei minuss' ole?

CASSIUS.

Siis, Brutus hyvä, kuule mitä lausun:
 Ja koska tiedät, että parhain itses
 Kuvastimessa näet, niin minä, peilis,
 Sinulle kainost' ilmaisen sen puolen
 Sinusta, jot'et itse vielä tunne.
 Mua, Brutus, älä epäile. Jos oisin
 Ma ilmi narri, taikka tapa mulla
 Tarita julkivalall' ystävyyttä
 Kaikille vastatulleille; jos tiedät
 Ett' ihmist' imartelen, syleilen
 Ja sitten häntä parjaan; tai jos tiedät
 Ett' ilmi-tunnustuksen juomingeissa
 Teen koko seuralle, mua silloin varo.

(Torventoitauksia ja ilohuutoa kuuluu.)

BRUTUS.

Mik' ilo tuo? Mä pelkään että kansa
Kuninkaaks valikoipi Caesarin.

CASSIUS.

Vai pelkää sitä? Siis mun täytyy luulla,
Ett'et sa sitä sois.

BRUTUS.

En soiskaan, Cassius;
Rakastan häntä paljon kuitenkin. --
Vaan miks mua täällä viivytät niin kauan?
Mit' aiot mulle ilmoittaa? Jos koskee
Se yhteishyvää, toisen silmän eteen
Aseta kunnia ja toisen surma,
Ma tyynnä katson kumpaakin. Niin totta
Kuin jumal' auttakoon, ma kunniaa
Rakastan enemmän kuin vaaraa pelkään.

CASSIUS.

Sen kunnan sinussa ma tunnen, Brutus,
Niin totta kuin ma ulkomuotos tunnen.
No niin, nyt onkin kunniasta puhe. --
En tietää voi mit' arvelette sinä
Ja muut täst' elämästä, mutta minust'
Olematonna paremp' ois kuin elää
Ja kaltaistani peljätä. Kuin Caesar
Vapaana minä synnyin, samoin sinä;
Sam' oli meillä ravinto kuin hällä,
Ja kestämmme kuin hänkin talven kylmät.
Kerranpa -- oli kolkko, raju ilma,
Ärjyillen Tiber rantojansa pieksi --
Huus mulle Caesar: "tuohon raivoon virtaan
Hypätä kanssan' uskallatko, Cassius,
Ja niemeen tuonne uida?" Virtaan oiti
Ma, vaatteet yllä, syöksin, pyytäin häntä
Mua seuraamaan; ja sen hän, totta, teki.
Rajuna tyrsky kuohui, suonin vahvoin
Sysimme sitä, työntäen sen syrjään
Tai rinnoill' uljailla sen salvaten.
Mut ennen kuin me määrän saavutimme,
Huus Caesar: "Cassius, auta, minä hukun!"
Kuin suuri kanta-isämme Aeneas
Harteillaan kantoi Trojan liekeistä
Anchises-ukon, Caesarin ma samoin
Tiberin laineist' uupuneena kannoin.
Ja se mies on nyt jumala, ja Cassius
Saa, kurja raukka, selkä köyryss' olla,
Kun Caesar penseästi päättään nyökkää.
Espanjass' oli horkka hällä; silloin
Kun kohtas tauti, värisi hän, näin sen;
Värisi tottakin se jumala!

Huulilta pelkureilta katos puna,
 Ja silmä tuo, jonk' uhkaa mailma säikkyy,
 Kadotti loistonsa; ja voi! hän voihi;
 Tuo ääni, joka käskee roomalaisten
 Puheitaan kuulla ja ne kirjaan panna,
 Kuin sairas impi huusi: "juomist' anna,
 Titinius!" Taivaan vallat! Ihme että
 Mies, luonnoltaan niin heikko, kaiken suuren
 Edelle pääsee näin ja voitonpalmun
 Saa yksinään.

(Ilohuutoja ja torventoituksia kuuluu.)

BRUTUS.

Taas yleist' ihastusta!
 Nuo riemuhuudot tarkoittavat, luulen,
 Utt' arvon kertymistä Caesarille.

CASSIUS.

Tän ahtaan mailman ylitse hän astuu
 Kuin jätti, ja me kääpiöt me käymme
 Kolossin jalkain välissä urkkien
 Ja tirkistellen inhaa hautapaikkaa.
 On ihmisellä onnens' ohjat joskus.
 Syy, rakas Brutus, kurjaan pienuutemme
 On itsessämme eikä tähdissämme.
 Brutus ja Caesar! Mit' on siis se Caesar?
 Miks on se nimi kuulumpi kuin sun?
 Ne piirrä rinnan: sun on yhtä kaunis;
 Niit' äännä: yhtä soipa sun; ne vaakaa,
 Ja sun on yhtä raskas; loihdi niillä,
 Ja Brutus nostaa henkiä kuin Caesar.
 No, kaikkien jumalien nimessä!
 Hän mitä syö, tuo Caesar, kun hän kasvaa
 Noin suureksi? Häväisty olet, aika!
 Sun jalot sukuveres kuivui, Rooma!
 Isonko tulvan jälkeen aikakautta,
 Jonk' yksi mies vaan olis kuuluks tehnyt?
 Ken väittänyt on Roomast' ennen koskaan,
 Ett' yks mies vaan sen laajaan piiriin mahtuu?
 Se totta Rooma on, ja kyllin ruumaa,
 Jos siinä vaan on ainoakin mies.
 Oi, kuulimmehan kuinka isät lausui:
 Tääll' oli muinoin Brutus, joka ennen
 Suvainnut Roomass' olis pirun hovin
 Kuin kuninkaan.

BRUTUS.

En lainkaan epäile ma ystävyyttä,
 Ja arvaan mihin työntää mua tahdot;
 Mietteeni siitä sekä ajastamme
 Ma lausun vasta; tällä haavaa soisin --

Sydämeest' anon sitä -- vapaaks päästä
 Kehoituksistas. Lausunut mit' olet,
 Ma sitä tuumin; lausua mit' aiot,
 Ma tyynnä kuulen, kun vaan aikaan sopii
 Niin suurist' asioista neuvotella.
 Siks, jalo ystäväni, harki tuota:
 Maamoukka tahtois Brutus ennen olla,
 Kuin Rooman pojaks itseänsä kiittää
 Oloissa näissä vaikeissa, joilla
 Rasittaa meitä tämä aika uhkaa.

CASSIUS.

Iloitsen että heikot sanani
 Saa Brutost' irti senkin verran tulta.

BRUTUS.

Jo loppui ilve; Caesar palajaa.

CASSIUS.

Kun ohi käyvät, tartu Cascan hihaan;
 Tylyllä tavallaan hän sulle kertoo
 Mit' ompi tähdellistä tapahtunna.

(Caesar seuralaisineen palajaa.)

BRUTUS.

Sen kyllä teen. -- Mut, huomaitsetko, Cassius,
 Caesarin otsaa punaa vihan hehka,
 Ja seura on, kuin nuhteit' olis saanut.
 Calpurnian poski kalvas on, ja silmät
 Niin punaiset ja tuimat Cicerolla,
 Kuin Capitolin neuvostossa joskus,
 Kun senaattorit häntä vastaan väittää.

CASSIUS.

Asian laidan kyllä Casca kertoo.

CAESAR.

Antonius!

ANTONIUS.

Caesar!

CAESAR.

Ma seurahani lihavia tahdon,
 Sileäpäitä, jotka yönsä nukkuu.
 Nälkäinen, ontto Cassion on katse:
 Hän liiaks mieltii: moiset ovat vaaraks.

ANTONIUS.

Hänest' ei vaaraa, älkää peljätkö:
 Sävyisä hän on, jalo roomalainen.

CAESAR.

Lihavamp' olla sais! Vaan hänt' en pelkää.
 Mut jos mun nimelleni pelko sopis,
 En tiedä ketä niin ma karttaisin
 Kuin tuota laihaa Cassiota. Hän lukee
 Ja huomaa paljon; ihmisien toimet
 Hän halki katsoo; leikist' ei hän huoli,
 Kuin sä, Antonius; soitannost' ei piittaa;
 Hymyilee harvoin, silloinkin on niinkuin
 Hän soimais itseään ja mieltään ilkkuis
 Siit' että nauruun heltyä se saattaa.
 Semmoiset henget ei saa koskaan rauhaa,
 Niin kauan kuin heit' etevämp' on ykskin.
 Ja sen vuoks ovat he niin vaaralliset.
 Ma sanon, mik' on peljättävää, enkä
 Mit' itse pelkään; Caesar olen aina!
 Käy oikealle, korva tää on kuuro,
 Ja suoraan hänest' ajatukses lausu.

(Caesar seuralaisineen lähtee. Casca jääpi.)

CASCA.

Takista mua ny'it: mitä tahdot?

BRUTUS.

Niin, Casca, kerro mit' on tapahtunna,
 Kosk' on niin synkkä muodoltansa Caesar.

CASCA.

Kuin? Etkö muass' ollut? Etkö? Mitä?

BRUTUS.

En kysyis silloin mit' on tapahtunna.

CASCA.

No niin, hänelle tarjottiin kruunu; ja kun se hänelle tarjottiin, työnsi hän sen luotaan kätensä selkäpuolella,
 näin; ja silloin kansa nosti riemuhuudon.

BRUTUS.

Mik' oli syynä toiseen riekkunaan?

CASCA.

He, sama asia.

CASSIUS.

Meluttiin kolmasti; mit' oli kolmas?

CASCA.

He, aina sama asia.

BRUTUS.

Kolmasti tarjottiinko kruunu hälle?

CASCA.

No, kuinkas muuten; ja kolmasti hän sen luotaan työnsi, mutta joka kerta aina hiljemmin; ja joka työntämiseltä kunnon naapurini kajahuttivat riemuhuudon.

CASSIUS.

Ken hänelle tarjos kruunun?

CASCA.

He, Antonius.

BRUTUS.

Miten se kävi? Kerro, hyvä Casca.

CASCA.

Yhtä hyvin voisin mennä hirteen kuin kertoa miten se kävi; pelkkää hullutusta kaikki, en pannut sitä merkille. Marcus Antonius, sen näin, tarjosi hänelle kruunun; -- ei se oikeastaan kruunukaan ollut, se oli tuollainen virve vaan; -- ja, niinkuin sanoin, työnsi hän sen luotaan kerran; mutta, kaikesta huolimatta, olisi hän, luullakseni, mielellään ottanut sen. Sitten hän sen tarjosi hänelle toistamiseen; sitten hän sen toistamiseen luotaan työnsi; mutta, luullakseni, hän sangen vastenmielisesti siitä sormensa hellitti. Ja sitten hän sen tarjosi kolmannesti; hän sen kolmannesti työnsi luotaan; ja aina kun hän sen hylkäsi, kiljui roistoväki ja paukutti yhteen karkeita käsiänsä ja nakkasi hikisiä yömyssyjänsä ilmaan ja purki semmoisen määrän haisevata henkeä, kun Caesar kruunun hylkäsi, että se oli Caesarin tukehuttaa; hän, näet, pyörtyi ja kaatui maahan. Ja mitä minuun tulee, en uskaltanut nauraa; pelkäsin, näet sen, suutani avata ja hengittää itseeni tuota pahaa ilmaa.

CASSIUS.

Vait! minä pyydän. Mitä? Caesar pyörtyi?

CASCA.

Niin, kaatui torille, valutti vaahtoa suustaan ja oli äänetön.

BRUTUS.

Se luultavaa on: häll' on kaatuvainen.

CASSIUS.

Ei, Caesarilla ei; vaan sulla, mulla
Ja kelpo Cascalla on kaatuvainen.

CASCA.

En tiedä mitä sillä tarkoitat; mutta Caesar kaatui, se on varma. Jos ei roskakansa hänelle käsiään taputtanut tai viheltänyt hänelle aina sitä myöden miten hän heitä miellytti tai ei, niinkuin näyttelijöille teatterissa tekevät, niin en ole minä kunniallinen mies.

BRUTUS.

Mitä hän sanoi, kun hän siitä tointui?

CASCA.

Niin, nähkääs, ennen kaatumistaan, kun hän huomasi roskaväen ihastuvan siitä, että hän kruunun hylkäsi, niin riisti hän auki nuttunsa ja tarjosi heille kurkkunsa poikki leikattavaksi. -- Jos minä en olisi miestä sanasta ottanut, jos vaan olisin ammattimies ollut, niin menisin vaikka elävään helvettiin noiden konnain kanssa. -- Ja sitten hän kaatui. Kun hän siitä tointui, sanoi hän toivovansa, että kunnioitettava seura lukisi sen hänen tautinsa syyksi, jos hän muka oli tehnyt tai sanonut jotakin sopimatonta.

Kolme tai neljä luuskaa, jotka vieressäni seisoivat, huusivat: "voi, hyvä ihminen!" -- ja antoivat hänelle anteeksi sydämensä pohjasta. Vaan se ei paljoa maksa; vaikka Caesar olisi heidän äitinsä kuoliaaksi pistänyt, eivät he olisi toisin tehneet.

BRUTUS.

Ja sittenkö noin synkkänä hän läksi?

CASCA.

Niin.

CASSIUS.

Sanoiko Cicero mitään?

CASCA.

Kyllä; hän puhui kreikankieltä.

CASSIUS.

Missä tarkoituksessa?

CASCA.

Niin, jospa minä sen voisin sanoa, niin en enää koskaan kehtaisi silmiisi katsoa. Mutta ne, jotka häntä ymmärsivät, hymyilivät toisillensa ja pudistivat päätään. Mitä minuun tulee, oli se mulle kreikankieltä. Saattaisin teille kertoa vielä muita uutisia: Marullon ja Flavion on suu tukittu, kun riistivät pois virveet Caesarin kuvapatsailta. Hyvästi nyt! Oli siellä vielä muutakin hullutusta, jos sitä vaan jaksaisin muistaa.

CASSIUS.

Tuletko luokseni illalliselle, Casca?

CASCA.

En, olen luvannut muualle mennä.

CASSIUS.

Tuletko huomenna päivälliselle luokseni?

CASCA.

Tulen, jos elän ja sanassasi pysyt ja ruokasi kelpaa syötäväksi.

CASSIUS.

Hyvä, odotan sua siis.

CASCA.

Tee se. Hyvästi jääkää kumpikin.

(Lähtee.)

BRUTUS.

Voi, mikä jörö hänestä on tullut!
Hän koulupoikan' oli tulta täynnä.

CASSIUS.

Niin on hän vieläkin, kun joku jalo
Ja uljas yritys on hankkeessa,

Vaikk' innottomaks teeskelee hän. Höystett'
 On vaan tuo raakuus hänen äyllensä,
 Se mielihalua vaan kiihoittaapi
 Sulattamahan hänen lauseitaan.

BRUTUS.

Niin onkin. Nyt sun jätän täksi kertaa.
 Huomenna jos mua puhutella tahdot,
 Käyn luonasi, tai, jos sua haluttaa
 Mun kotihini tulla, niin sua varron.

CASSIUS.

Sen teen. -- Siks ajattele maailmaa. --

(Brutus lähtee.)

Niin, jalo olet, Brutus; mutta huomaan
 Ett' oiva luontos vieraantua saattaa
 Pois tarkoituksestaan. On senvuoks tarpeen
 Ett' etsii jalo henki vertaistansa.
 Niin luja ken, jot' ei vois vietellä?
 Mua Caesar kammoo, Brutoa hän lempii;
 Jos hän ois Cassius nyt, ja minä Brutus,
 Mun mielt' ei hän muuttua vois. Tän' yönä
 Sisähän Bruton ikkunasta viskaan
 Ma kirjeit', eri käsi-alaa kaikki,
 Kuin eri kansalaisilt' ois ne tulleet,
 Jotk' osoittavat kuinka suuri Roomall'
 On luulo hänen nimestään, ja joiss' on
 Caesarin vallanhimoon hieno viittaus.
 Ja sitten, Caesar, varo sitten vaan:
 Sun survomme, tai meidät survotaan.

(Lähtee.)

Kolmas kohtaus.

Katu.

(Ukkosta ja leimausta. Casca, paljastettu miekka kädessä, ja Cicero tulevat eri haaroilta.)

CICERO.

Hyv' iltaa. Caesarinko kotiin saatoit?
 Miks huohotat ja tuijottelet noin?

CASCA.

Sua eikö hirvitä, kun vankka maakin
 Kuin heikko ruoko horjuu? Cicero!
 Säit' olen nähnyt, joissa pahkatammen
 Toraiset tuulet silponeet on; nähnyt
 Kuink' ylväs meri paisuu, vaahtoo
 Halusta nousta uhkaavihin pilviin.
 Mut tätä ennen, ennen tätä yötä

En ole liekkisateen halki käynyt.
Sisäinen joko sota taivahass' on
Tai mailma, ynseänä jumalille,
Heit' yllyttännä turmaa tuomaan meille.

CICERO.

No, näitkö vielä muuta ihmeellistä?

CASCA.

Näin: orja (miehen tunnet) ilmaan nosti
Vasenta kättään: liekiten se leimus,
Kuin kymmenittäin soihtuja, ja sentään
Tulelle tunnotonna ehjäks jäi.
Lisäks, (siit' asti miekkani on maalla,
Näin Capitolin luona jalopeuran,
Mua mulkoili se, ärjyin ohi kulki,
Vaan vahingoittamatta. Ryhmäss' aivan
Siin' oli satakunta jylhää naista,
Pelosta muuttunutta, jotka vannoi
Nähneensä tuli-ihmisiä aivan
Katuja pitkin liikkuvan. Yön lintu
Torilla eilen keskipäivän' istui
Huhuillen, huutaen. Kun nämä ihmeet
Näin yhteen sattuvat, on turhaa väittää:
"Se ja se syyn' on: kaikk' on luonnollista."
Min' uskon, että turmaa ennustaa ne
Juur niille maille, missä ilmestyvät.

CICERO.

Niin, kumma kyll' on aika; oinaan tapaans'
Selittää ihminen tok' esineitä
Päin vastoin esineiden omaa mieltä.
Huomenna Capitoliin käykö Caesar?

CASCA.

Käy: Antonion hän käski laittaa sanan
Sinulle, että huomenn' on hän siellä.

CICERO.

Hyv' yötä, Casca, siis! Täss' ilmain melskees'
Ei ole hauska olla.

CASCA.

Hyvästi!

(Cicero lähtee)
(Cassius tulee.)

CASSIUS.

Ken siellä?

CASCA.

Rooman mies.

CASSIUS.

Haa! Cascan ääni.

CASCA.

On tarkka korvas. Cassius, mikä yö!

CASSIUS.

Yö sangen hauska kunnan ihmisille.

CASCA.

Ken taivast' on näin uhkaavana nähnyt?

CASSIUS.

Se, jok' on maan näin syyllisenä nähnyt.
 Katuja pitkin minä olen käynyt,
 Yön hirmuloille itsen' alttiiks pannen.
 Näin vyöttämättä, kuin mun näet, Casca,
 Poveni ukon vaajalle ma riisuin!
 Kun käärmeilevä sinileimaus näytti
 Avaavan taivaan rinnan, asetuin ma
 Sen tielle ja sen nuolen pilkaks aivan.

CASCA.

Mut noin miks taivasta sa kiusasit?
 Vavista tulee ihmisen ja peljätä,
 Kun suuret jumalat noin jylhät airuut
 Lähettää varoituksen merkiks meille.

CASSIUS.

Sin' olet tylsä, Casca; hengen hehku,
 Tuo roomalainen ele, sulta puuttuu,
 Tai sit' et käytä. Kalvas olet, pelkääät,
 Ja tuijottelet, ihmetyksiin vaivut,
 Kun näät näin oudon kiihkeänä taivaan.
 Vaan tosisyytä mietipäs, mit' ovat
 Nuo tulet, harhaavat nuo haamut kaikki,
 Miks poikkee pedot, linnut luonnostaan,
 Miks ennustaapi vanhus, laps ja narri;
 Nuo kaikki miksi tavastaan ne muuttuu,
 Päämäärästään ja alku-olennostaan
 Noin luonnottomiks, -- mieti vaan, niin huomaa!
 Ett' on tuon hengen heihin taivas pannut
 Varoitukseks ja pelvoks heitä käyttäin,
 Kun luonnoton on jokin olokanta.
 Nimittää sulle miehen voisin, Casca,
 Kuin tämä yö niin jylhän, miehen, joka
 Tult' iskee, pauhaa, hautoj' aukoo, karjuu

Kuin Capitolin jalopeura; miehen,
 Ei ruumiilt' etevämmän meitä kumpaa,
 Mut kauhistavaan määrään paisuneen
 Ja hirmuisen kuin nämä kummat ilmeet.

CASCA.

Tarkoitat Caesaria? Niinkö, Cassius?

CASSIUS.

Niin, ketä hyvänänsä: roomalaisill'
 On suonet niinkuin isillään ja raajat;
 Mut kuollut on, voi meitä! isäin henki,
 Ja äitiemme mieli meitä johtaa;
 Ikeemme sietämys on akkamaista.

CASCA.

Senaatti huomenn' aikoo, niin maar kuuluu.
 Julistaa kuninkaaks Caesarin;
 Merillä, mailla, kaikkialla saa hän,
 Pait Italiassa, kruunuansa käyttää.

CASSIUS.

Ma tiedän miss' on silloin puukon paikka:
 Cassion päästää orjuudesta Cassius.
 Jumalat, näin te heikon vahvaks teette!
 Jumalat, näin tyrannit kukistatte!
 Ei kivilinnat, takovaski-tornit,
 Ei tunkat tyrmät, vahvat rautakahleet
 Voi hengen valtaa estää; elämällä,
 Kun tähän mailman ikeesen se suuttuu,
 On aina voima päästä valloillensa.
 Kun tiedän sen, niin tietköön kaikki mailma,
 Ett' itse, milloin tahdon, pois voin heittää
 Sen sorron, jota kärsin.

(Ukkosen jylinätä kestää.)

CASCA.

Samoin minä.
 Omassa kädessänsä joka orjall'
 On voima murtaa rikki kahlehensa.

CASSIUS.

Miks Caesar siis on tyranni? Mies-parka!
 Ei hukka ois hän, jos ei Rooman miestä
 Hän lampaaks huomais, eikä jalopeura,
 Jos peuroj' eivät olis roomalaiset.
 Ken äkist' aikoo suuren liekin saada,
 Hän heikost' oljest' alkaa. Mitä roskaa
 Ja romua on Rooma, että sitä
 Voi halvaks viriks käyttää, joka loiston

Lois tuohon Caesar-riepuun. Mutta voi!
 Mihinkä minut saatoit? Kenties puhun
 Nyt nöyrän orjan kuullen; silloin varmaan
 Tilille käydä saan. Vaan, mull' on miekka,
 Ja vaarat ne on joutavia mulle.

CASCA.

Nyt puhut Cascalle: se miesi suotta
 Ei suutaan soita. Tuossa käteni!
 Käy toimeen vaan ja näistä tuskist' auta,
 Niin tämä mies se rohkeimmankin rinnall'
 Esillen astuu.

CASSIUS.

Kauppa siis on tehty.
 Nyt tiedäs, Casca: taivuttanut olen
 Jo jotkut Rooman jalomielisimmät
 Mun kanssan' uskallettuun yritykseen,
 Joss' ompi maine tarjona ja vaara.
 Pompejon pylvästössä nyt he varmaan
 Mua vartovat; näät, tässä hirmu-yössä
 Ei kadull' ykskään ihmissielu liiku;
 Ja luonnonkin on katsanto ja muoto
 Sen työn näköinen, jota toimitamme,
 Verinen, tulinen ja julman julma.

CASCA.

Vait hetki! Tänne joku kiireell' astuu.

CASSIUS.

Niin, Cinna; hänen tunnen käynnistään.
 Hän ystäv' on.

(Cinna tulee.)

No, Cinna, minne kiire?

CINNA.

Sua etsin. Kuka tuo? Metellus Cimber?

CASSIUS.

Ei, se on Casca, yrityksessämme
 Yks osakas. Mua varrotaanko, Cinna?

CINNA.

No, sepä hauskaa! Mikä julma yö!
 On pari kolme meistä nähnyt kummaa.

CASSIUS.

Mua varrotaanko? sano.

CINNA.

Varrotaan.
 Oi, Cassius, jos jalon Bruton voisit
 Vaan voittaa puolellemme!

CASSIUS.

Huolett' ollos!
 Tuoss' ota, Cinna, kirje tuo, se kätke
 Praetorin istuimeen, niin että Brutus
 Sen yksin löytää; hänen ikkunastaan
 Sisähän viskaa tuo; tuo vanhan Bruton
 Kuvahan kiinnitä; ja riennä sitten
 Pompejon pylvästöön, niin meidät kohtaat.
 Siell' onko Decius Brutus ja Trebonius?

CINNA.

On kaikki, pait Metellus Cimber, joka
 On mennyt sua etsimään. Nyt riennän
 Ja käytän nämä kirjeet niin kuin käskit.

CASSIUS.

Pompejon pylvästöhön tule sitten.

(Cinna lähtee.)

Nyt, Casca, ennen päivää tavattav' on
 Kodissaan Brutus. Kolme osaa miehest'
 On meidän jo; ja ensi hyökkäyksessä
 Hän kokonansa meille antautuu.

CASCA.

Niin, kansan silmiss' arvo häll' on suuri,
 Ja mikä meissä näyttäis rikokselta,
 Kuin kullantekijä sen maineellaan hän
 Hyveeksi kääntävi ja ansioksi.

CASSIUS.

Hänt' oikein kuvaat, hänen arvoansa
 Ja hyötyänsä meille. Lähtekäämme,
 Jo puoliyö on mennyt; ennen päivää
 Hän herätettäv' on ja meidän oma.

(Lähtevät.)

TOINEN NÄYTÖS.

Ensimmäinen kohtaous.

Rooma. Bruton puutarha.

(Brutus tulee.)

BRUTUS.

Hoi, Lucius, hoi! --
 Kulusta tähtien en päättää saata
 Kuin pitkält' on. -- Hoi, Lucius, kuule! --
 Jos mull' ois vika nukkua noin hyvin! --
 Hoi, Lucius! Heräjä jo! Lucius, hoi!

(Lucius tulee.)

LUCIUS.

Mua kutsuittenko, herra?

BRUTUS.

Vie tuohus lukuhuoneeseni, Lucius,
 Ja kun se palaa, anna tieto mulle.

LUCIUS.

Kyll', oiti, hyvä herra.

(Lähtee.)

BRUTUS.

Sen miehen kuolla täytyy. Syyt' ei mulla
 Omasta puolest' ole häntä sortaa,
 Vaan yhteishyvän vuoks. Hän tahtoo kruunun. --
 Ei tiedä, miks tuo miehen luonteen muuttaa.
 Heleä päivä kyyn tuo piilost' ilmi,
 Ja silloin varull' ole. Kruunun! -- niin!
 Ja silloin varmaan hälle suomme okaan,
 Joll' ehdon tahdon voi hän turmaa tehdä.
 Suuruuden väärinkäytöst' on, jos tunto
 Eroittuu vallasta; ja Caesarista
 En, totta puhuin, juuri tiedä että
 Hänessä himo suuremp' ois kuin järki.
 Mut kokemus se näyttää, että nöyryys
 On nuoren vallanhimon tikapuina:
 Päin niitä kapuajan kasvot kääntyy,
 Mut korkeimman kun huipun saavuttaa hän,
 Hän selän niille kääntää, pilviin tähtää,
 Ja halvaks aliportaakatsoo, jotka
 Hänt' ylös johti. Niin myös Caesar saattaa --
 Ei, estää täytyy tuo! Ja kosk' ei riita
 Saa siitä tarpeeks muotoa, mit' on hän,
 Niin sano näin: mit' on hän, saavuttaa voi,
 Eneten, vaikka minkä ylimäärän.
 Siis kyyksi kuoress' ajattele häntä,
 Jok' ilmi hautuneena sukuun tulee
 Ja pureksii; ja kuoressaan se surmaa.

(Lucius palajaa.)

LUCIUS.

Jo palaa tuohus huoneessanne, herra.
 Kun ikkunalta piitä etsin, löysin
 Näin sinetöityn kirjeen siinä. Varmaan
 Se siin' ei ollut, kun ma maata läksin.

BRUTUS.

Käy maata jälleen, viel' ei ole päivä,
 Huomennako se Mars-kuun viidestoist' on?

LUCIUS.

En tiedä, herra.

BRUTUS.

Kalenterist' etsi
 Ja anna mulle tieto.

LUCIUS.

Kyllä, herra.

(Lähtee.)

BRUTUS.

Nuo ilman virvat viuhuvat ne loistaa
 Juur siksi että näen lukea.

(Avaa kirjeen ja lukee.)

"Brutus, sa nukut: herää! Tunne itses!
 Pitääkö Rooman --? -- Puhu, isku anna,
 Pelasta! Brutus, sinä makaat; herää!" --
 Kehoituksia moisia mun tiellen'
 On usein viskelty. "Pitääkö Rooman --?"
 Näin ehk on ajatus: Pitääkö Rooman
 Pelätä yhtä miestä? Mitä? Rooman?
 Es'isänipä Rooman kaduilt' ajoi
 Tarqvinion, tuo kun kuninkaaksi pyrki.
 "Puhu, isku anna, pelasta!" -- Minunko
 Puhua pitäisi ja isku antaa?
 Oi, Rooma! jos siit' apua on, vannon,
 Ett' toivees täyttyy Bruton käden kautta.

(Lucius palajaa.)

LUCIUS.

Mars-kuuta viidestoist' on kulumassa.

(Ovea kolkutetaan.)

BRUTUS.

Vai niin. Ovea kolkutetaan; katso.

(Lucius lähtee.)

Siit' asti kuin mua Caesaria vastaan
Cassius yllytti, en ole maannut.
Hirmuisen teon ensi aiheest' alkain
Sen täytäntöön on koko väliaika
Kuin hourimista taikka julmaa unta.
Jäsenten kuolevaisten kanssa neuvoiss'
On silloin hengetär, ja ihmissielu,
Kuin pieni valtakunta, tuntee silloin
Kapinan oireita.

(Lucius palajaa.)

LUCIUS.

Veljenne Cassius[1] ovell' on, hän teitä
Haluais nähdä.

BRUTUS.

Yksinkö hän on?

LUCIUS

Ei, paljon muita.

BRUTUS.

Tunnetko sa heitä?

LUCIUS.

En; hatut heill' on päähän painettuina,
Ja silmät puoliks vaippaan peittyneet,
Ett' tuiki mahdoton on tuta heitä.

BRUTUS.

Tuo heidät sisään.

(Lucius lähtee.)

Ne ovat liittolaiset.

Oi, salaliitto! Häpeätkö näyttää
Sa turmiollist' otsaas yölle, jolloin
On pahuus rohkeimmallaan? Missä sitten
Sa päivin löydät tarpeeks synkän luolan
Koteloks hirmumuodolles? Äl' etsi!
Hymyhyn peitä se ja ystävyyteen;
Jos tuot, näet, luonnollisen muotos ilmi,
Ei ole itse horna kyllin musta
Sua peittämähän epäluulosta.

(Cassius, Casca, Decius, Cinna, Metellus Cimber
ja Trebonius tulevat.)

CASSIUS.

Huomenta, Brutus! Liian rohkeit' ollaan;
Yörauhaas kenties häiritsemme?

BRUTUS.

Tunnin

Jo ylhääll' olen ollut, valveill' yön.
Nuo miehet tunnenko, jotk' ovat kanssas?

CASSIUS.

Kyll' ihan kaikki; heiss' ei ole yhtä,
Jok' ei sua kunnioittais; kaikki toivoo
Ett' itsestäsi sull' ois sama luulo,
Mi joka kunnan roomalaisell' on.
Täss' on Trebonius.

BRUTUS.

Tervetullut tänne.

CASSIUS.

Ja Decius Brutus.

BRUTUS.

Hänkin tervetullut.

CASSIUS.

Ja Casca, Cinna ja Metellus Cimber.

BRUTUS.

Olette kaikki tervetullehet.
No, mitkä valvottavat huolet nyt on
Karanneet yön ja silmienne väliin?

CASSIUS.

Sananen, kuulehan.

(Kuiskuttelevat.)

DECIUS.

Tuoss' itä on;
Tuoll' eikö päivä koita?

CASCA.

Ei.

CINNA.

Suo anteeks,
 Koittaapa: harmaat juovat, jotka tuolla
 Jakavat pilvet, päivän airuit' ovat.

CASCA.

Petytten kumpikin, se myöntäkää.
 Tuolt' alkaa päivä, mihin miekkan' näyttää;
 Se hyvän matkan etelämpän' on,
 Jos aattelette nuorta vuoden aikaa.
 Kuukauden parin päästä pohjemmassa
 Sen liekki leimuaa; ja selvä itä
 On tuolla, Capitolin yli suoraan.

BRUTUS.

Kätenne mulle, yksi kerrassaan.

CASSIUS.

Ja vala päätöksemme vahvikkeeksi.

BRUTUS.

Ei valaa laisin! Jos ei miehen muoto,
 Sielumme tuska, ajan väärinkäytös --
 Ne syyt jos heikot on, niin matkaan silloin
 Ja inhaan vuoteeseensa joka mies.
 Vallitkoon sitten pöyhkä hirmuvalta,
 Siks että kaikki arvan jälkeen kaatuu.
 Mut jos, mink' uskon, näiss' on kyllin tulta
 Pelokkait' innostuttamaan ja uljaaks
 Terästämhän naisen hellän mielen,
 Miks silloin tarvis muut' on yllytintä
 Kuin asiamme, pelastukseen meitä
 Kehoittamaan? Miks muuta lupausta
 Kuin: vaitelias Rooman mies ei petä,
 Kun sanans' antaa? Miksi muuta valaa
 Kuin suoran miehen liitto suoran kanssa:
 Ett' olla täytyy niin, tai kaikkein kuolla?
 Vannokoot papit, pelkurit ja konnat,
 Märänneet vanhukset ja kehnot sielut,
 Joit' onnistuttaa herjaus; vannokohot
 Olennot epäiltävät kurjiin syihin.
 Vaan älkää liatko suurta hankettamme
 Ja hengen voittamatont' uljautta
 Aatoksell' että työmme, asiamme
 Kaipaisi valaa; joka veren tippa,
 Mi Rooman miehen suoniss' on ja josta
 Hän ylpeilee, on äpäryyteen syypää,
 Jos osan pienimmänkin vaan hän rikkoo
 Sanasta, jonka antanut hän on.

CASSIUS.

Mut Cicero? Hänt' eikö tiedustella?
 Hän, minä luulen, innoll' yhtyis meihin.

CASCA.

Hänt' ei saa unhoittaa.

CINNA.

Ei millään lailla.

METELLUS.

Hänt' ei saa jättää: maineen meille hankkii
Hän hopeahapsillaan ja ääniä
Niill' ostaa kiittämähän tekojamme.
Niin sanotaan: meit' älyllään hän johtaa,
Ei nuoruutemme hurjuutt' enää nähdä,
Hän peittää kaikki arvoisuudellaan.

BRUTUS.

Hänestä vait! Ei hiiskausta hälle;
Hän, näet, ei koskaan suostu mihinkään,
Mit' aloittavat toiset.

CASSIUS.

Jääköön sitten.

CASCA.

Niin tottakin, ei sovi hän.

DECIUS.

Mut eikö
Kajota muihin, paitse Caesariin?

CASSIUS.

Sep' oiva aatos! Minust' ei Antonius,
Caesarin ystävä, sais Caesarista
Elohon jäädä. Häijyn juoniniekkan
Hänestä saamme; tiedättehän, että,
Jos keinojaan hän käyttää, meidät kaikki
Tuhota saattaa hän. Sit' estääksemme
Yht'aikaa kuolkoot Caesar ja Antonius.

BRUTUS.

Näin liian veriseltä näyttäis työmme:
Pää poikki, sitten raajat murskaks! Vihaa
Se kuoloss' olis, vimmaa kuolon jälkeen.
Antonius hän vaan jäsen Caesarist' on.
Tehkäämme uhri, Cajus, eikä teurasta!
Vihollisemme Caesarin on henki,
Ja ihmishengessä ei ole verta.
Voi, jospa Caesaria silpomatta
Sais hengen Caesarilta! Mut, voi! siitä
Saa Caesar vertaan vuotaa! Ystäväiset,

Hän surman saakoon uljaan, vaan ei häijyn;
 Jumalten uhriks hänet leikelkäämme,
 Ei silpoen kuin koiran eteen haaskaa.
 Sydämemme kuin viekkaat herrat olkoot,
 Jotk' orjans' yllyttävät julmaan tekoon
 Ja näöks sitten soimaavat; näin työmme
 Saa pakon muodon eikä ilkeyden.
 Ja kansa kun sen katsoo siks, ei meitä
 Sanota murhaajiks, vaan perkaajiksi.
 Antonius jääköön rauhaan; muut' ei voi hän
 Kuin käsi Caesarin, kun Caesarilta
 Pää poikki on.

CASSIUS.

Mut minä pelkään häntä:
 Hän helma-ystävä on Caesarille --

BRUTUS.

Pois moiset mietteet, Cassius! Caesaria
 Jos lempii hän, sill' ei hän muita haittaa
 Kuin itseään -- hän surra voi ja kuolla.
 Mut sit' ei hevin tee hän, sillä mieless'
 On huvit, irstaus vaan ja kemut hällä.

TREBONIUS.

Ei vaaraa hänestä; hän ei saa kuolla.
 Kyll' elää hän ja tätä vielä nauraa.

(Kello lyö.)

BRUTUS.

Vait! lyönnit lukekaa.

CASSIUS.

Löi kolme kello.

TREBONIUS.

Siis aika erota.

CASSIUS.

Mut epäilenpä,
 Meneekö tänään Caesar ulos lainkaan.
 Hän viime-aikaan taikaiseks on tullut,
 Päinvastoin aivan mitä ennen uskoi
 Näöistä, unista ja merkeistä.
 Kenties nää ilmeiset ja kummat ihmeet,
 Nuo tämän yönkin omituiset kauhut
 Ja tietäjien houkutukset häntä
 Pidättää tänään Capitolista.

DECIUS.

Ei vaaraa: niin jos on hän päättynytkin,
 Ma hänet muutan. Mielellään hän kuulee
 Ett' yksisarvisen voi puilla pyytää,[2]
 Hapaalla jalopeuran, peilill' otson,
 Kuopalla norsun, maireill' ihmisen.
 Mut jos ma sanon: mairetta hän vihaa,
 Niin mieltyy hän ja perin maireissaan on.
 Mun suokaa toimia:
 Min' osaan kyllä miehen mielen kääntää,
 Ja Capitoliin minä hänet tuon.

CASSIUS.

Ei, mennään kaikin häntä noutamaan.

BRUTUS.

Siis kahdeksalta viimeistäänkin, niinkö?

CINNA.

Niin, viimeistäänkin; muistakaa se kaikki.

METELLUS.

Ligarius vihaa Caesaria, joka
 Pompejon kiitoksista häntä sätti.
 Sep' ihme, ettei häntä kenkään muista.

BRUTUS.

Metellus hyvä, lähde hänen luokseen;
 Mua lempii hän ja syystäkin; sa hänet
 Vaan tänne laita, kyllä häntä höylään.

CASSIUS.

Meit' aamu yllättää; hyvästi, Brutus!
 Pois, veikot; muistakaatte sananne,
 Ja kelpo roomalaisin' ilmaantukaa.

BRUTUS.

Iloiset, ripsaat olkaa, hyvät herrat,
 Ja hankett' älköön katse ilmi tuoko;
 Vaan olkoon, niinkuin meidän näyttäjöillä,
 Vakainen muotonne ja mieli vilkas.
 Niin, hyvää huomenta nyt, hyvät herrat!

(Kaikki lähtevät, paitsi Brutus.)

Hoi, Lucius! -- Uness' aivan? -- Yhtä kaikki.
 Sa nauti mesikastett' unen armaan;
 Ei näköij' eikä houreit' ole sulla,
 Joit' aivoon ahkerasti huoli kuvaa.
 Siks unes on niin raskas.

(Portia tulee.)

PORTIA.

Brutus kulta!

BRUTUS.

No, Portia, mitä nyt? Miks olet noussut?
 Ei ole sinun terveellistä panna
 Jääkylmän aamun alttiiks hento ruumiis.

PORTIA.

Ei liioin sinun. Vuoteestani hiivit
 Tylysti pois; ja eilen, iltaselta
 Äkisti nousit, pitkin huonett' astuit
 Käs'varret ristissä ja huokailit.
 Ja kun ma kysyin, kuinka oli laitas,
 Vihaisin katsein tuijottelit minuun.
 Sua ahdistin: sa silloin otsaas hieroit,
 Ja sangen nurpeana poljit jalkaa;
 En helppoittanut: vastaust' en vaan saanut;
 Kädelläs vaan teit närkeä viittauksen
 Merkiksi että lähtisin. Sen teinkin,
 Peläten lisääväni tuskaisuuttas,
 Jok' ilmankin jo kiihkeältä näytti,
 Ja luullen siihen syyks vaan huonon tuulen,
 Jok' aika ajoin jokahista vaivaa.
 Ei syödä, haastaa, maata se sun anna,
 Ja jos se ulkomuotoos vaikuttaisi
 Sen verran kuin se vallannut on mieles,
 En sua tuntis, Brutus. Miehen' armas,
 Oi, kerro mulle tuskiesi syy.

BRUTUS.

En ole oikein terve, siinä kaikki.

PORTIA.

On viisas Brutus: jos ei terve ois hän,
 Hän keksis keinon siksi tullakseen.

BRUTUS.

Sen teenkin. -- Hyvä Portia, mene maata.

PORTIA.

Sairasko Brutus on? Ja lääkkeekseenkö
 Alasti pitkin käy ja aamun kylmää
 Sumua henkii? Onko Brutus sairas,
 Ja hiipii raittihista vuoteestansa,
 Yön inhaa saastaa vastaan urhostellen
 Ja houkutellen märkää rutto-ilmaa
 Lisäämään tautia? Ei, Brutoni,
 Sun sielussas on tuskan kipu, jota
 Tilani oikeudella tietää tahdon.
 Rukoilen polvillani, kautta muinoin

Kehutun kauneuteni, kautta kaikkein
 Sun lemmenvalais, ja tuon valan suuren,
 Jok' yhdeks meidät liitti, ettäs kerrot
 Minulle, itsellesi, puolisolles,
 Miks olet murheinen, ja keiden kanssa
 Tän' yönä pidit seuraa; sillä täällä
 Kuus, seitsemän on miestä ollut, jotka
 Pimeydeltäkin kasvons' salanneet on.

BRUTUS.

Hyvä Portia, älä polvistu.

PORTIA.

Ei tarpeen
 Se oiskaan, jos sin' oisit hyvä Brutus.
 Avioliitossamme, sano, Brutus,
 Oliko ehto, ett'en minä osaa
 Sais salaisuusistasi? Tavallaanko
 Ja poikkeuksilla vaan min' olen sinun,
 Vaan ruokatoveris ja vierellises
 Ja joskus puhekumppanis? Asunko
 Sun lempes esikaupungissa[3] vainen?
 Jos siinä kaikki, silloin Portia vaan
 On Bruton portto, eikä Bruton vaimo.

BRUTUS.

Sin' olet puhdas vihkivaimoni,
 Niin kallis kuin nuo puna-pisaraiset,
 Jotk' ahtavat mun sydäntäni synkkää.

PORTIA.

Jos niin on, saisin salaisuutes tietää.
 Min' olen vaimo, myönnän sen, mut vaimo,
 Jonk' otti jalo Brutus puolisoseen;
 Min' olen vaimo, myönnän sen, mut vaimo,
 Joll' ompi hyvä maine -- Caton tytär!
 Mun muiden naisten kaltaiseksko luulet,
 Kun moinen mull' on mies ja isä moinen?
 Minulle tuumas kerro; vaiti olen.
 Lujuudestani oivan annoin näytteen,
 Kun ehdoll' iskin reiteen tuohon haavan.
 Sen tyynnä kestää voin, ja miehenikö
 salaisuutta siis?

BRUTUS.

Oi, suokoon taivas
 Mun ansainneeksi moisen jalon vaimon! --

(Kolkutusta ulkoa.)

Vait! joku kolkuttaa! Pois, Portia, hetkeks;

Ja viipymättä poves osan saapi
 Mun sydämeni salaisuuksista.
 Selitän tehtäväni kaikki sulle
 Ja synkän otsanikin piirteet kaikki.
 Pois, joutuun! -- (Portialle.)

(Lucius ja Ligarius tulevat.)
 Lucius, ken se kolkuttaa?

LUCIUS.
 Mies sairas, joll' on puhumista teille.

BRUTUS.
 Ligarius, jota mainitsi Metellus! --
 Käy syrjään, poika. -- No, Ligarius, mitä?

LIGARIUS.
 Suo heikon äänen tehdä hyvä huomen;

BRUTUS.
 Voi, mihin aikaan, uljas Cajus, liinaan
 Sa kääriyt! Oi, ett'et olis sairas!

LIGARIUS.
 En ole sairas, jos vaan Brutoll' ompi
 Käsillä teko kunniallinen.

BRUTUS.
 Käsillä teko moinen mull' on, Cajus,
 Jos sull' on terve korva sitä kuulla.

LIGARIUS.
 No, kautta kaikkein Rooman jumalitten!
 Pois tautini nyt riisun. Rooman sielu!
 Sa kunnan esi-isäin uljas poika!
 Lumojan lailla henkeni sa kuolleist'
 Esihin loihdit. Käske vaan mun juosta,
 Niin mahdottomiakin vastaan ryntään,
 Ja voitane. Mik' ompi tehtävä?

BRUTUS.
 Tekonen, joka sairaan terveeks saapi.

LIGARIUS.
 Mut tervett' eikö sairahaksi myös?

BRUTUS.
 Sitäkin myös. Mit' on se, rakas Cajus,
 Sen kerron tiellä hänen luokseen, jota
 Asia koskee.

LIGARIUS.

Siis vaan liikkehelle;
Sua seuraan, sydämessä uusi into,
Mihinkä, sit' en tiedä. Kyllin mulle
Ett' ohjaajan' on Brutus.

BRUTUS.

Seuraa sitten.

(Lähtevät.)

Toinen kohtaus.

Huone Caesarin hovilinnassa.

(Ukkosta ja leimausta. Caesar, yönuttu yllä.)

CAESAR.

Tän' yön' ei taivas eikä maa saa rauhaa;
Calpurnia kolmast' unissansa huusi:
"Avuksi! Caesar murhataan!" -- Ken siellä?

(Palvelija tulee.)

PALVELIJA.

Mun herrani!

CAESAR.

Sa káske pappein oiti uhrata,
Ja tieto tuo, kuink' onnistuupi taika.

PALVELIJA.

Ma teen sen, herra.

(Lähtee.)

(Calpurnia tulee.)

CALPURNIA.

Mit'aiot, Caesar? Lähdetkö sä ulos?
Et huoneestas saa tänään liikahtaa.

CAESAR.

Caesarin täytyy mennä. Vaara ain' on
Mua seljän takan' uhannut; kun näkee
Se kasvot Caesarin, se raukee tyhjään.

CALPURNIA.

En enteit' ole uskonut ma koskaan,
Nyt niitä pelkään. Miesi tuolla kertoo,
Pait mit' on itse huomattu ja kuultu,
Kauheita vallan, joit' on nähnyt vahti.
Kadulla poikinut on jalopeura,

Kuolleensa haudat maalle haukotelleet;
 Palavat miehet pilvissä otelleet on
 Riveissä, joukoissa, kuin sodass' aivan,
 Niin että Capitoliin pärskyi verta.
 Ilmassa miekan kalsketta on kuultu,
 Hevon hirnuntaa ja kuolon korahdusta;
 Ja kaduill' aaveet parkuin vaikeroivat.
 Oi, Caesar! tämä kaikk' on tavatonta,
 Mua säikyttää se.

CAESAR.

Voiko sitä välttää,
 Mit' isot jumalat on määräks panneet?
 Ei, Caesar lähtee; merkit nuo ne koskee
 Niin hyvin mailmaa kuin Caesaria.

CALPURNIA.

Komeettoja ei näy, kun loiset kuolee,
 Mut ruhtinasten surmaks taivaat hehkuu.

CAESAR.

Monesti eläissänsä arka kuolee,
 Mies uljas maistaa kalmaa kerran vaan.
 Kaikista kummista, mit' olen kuullut,
 On suurin kumma ihmisien pelko,
 Vaikk' älyvät kuolon täytymykseks,
 Mi tulee, kun se tullaksensa on.

(Palvelija palajaa.)

No, mitä ennustajat tietävät?

PALVELIJA.

Sanovat: älkää tänään ulos menkö;
 Kun uhrist' otettiin totkut maalle,
 Sydäntä laisin elukast' ei löytty.

CAESAR.

Sen jumalat tek' ivaks pelkureille.
 Elukka ilman sydänt' olis Caesar,
 Pelosta jos hän tänään kotiin jäisi.
 Ei, Caesar lähtee; turma kyllä tietää
 Ett' turmaa turmiollisemp' on Caesar.
 Kaks leijonaa yks'aikaist' olemme,
 Ja minä vanhempi ja hirmuisempi.
 Niin, Caesar lähtee.

CALPURNIA.

Puolisoni armas,
 Tuo itse-uskallukses vie sult' älyn.
 Oi, tänään älä lähde; sano syyksi,

Miks kotiin jäät, mun pelkon', eikä sun.
 Senaattiin Antonion lähetämme
 Sanalla, ett'et tänään jaksu hyvin;
 Oi, myönny siihen, polvillani pyydän!

CAESAR.

No, sanan vieköön hän, ett'en voi hyvin.
 Ja oikkus vuoksi kotihin ma jään.

(Decius tulee.)

Kah, Decius Brutus! Hän sen saattaa tehdä.

DECIUS.

Oi, terve, Caesar! Huoment', oiva Caesar!
 Senaattiin tulen sua noutamaan.

CAESAR.

Ja sängen sopivahan aikaan tulit
 Senaattoreille viemään terveiseni
 Ja sanan, ett'en tänään tulla tahdo;
 En voi, on väärin, väärint', ett'en tohdi;
 En tahdo tulla, -- sano niin.

CALPURNIA.

Niin, sano,
 Ett' on hän sairas.

CAESAR.

Valheit' ei luo Caesar.
 Maat, kansat valloitin, ja pelkäisinkö
 Nyt harmaapäille totuutt' ilmoittaa?
 Ei; sano, ett'ei Caesar tahdo tulla.

DECIUS.

Syyn suo mun tietää, suuri Caesar; muuten
 Minua nauravat, kun tuota kerron.

CAESAR.

Syy on mun tahtoni: en tahdo tulla;
 Senaatin muut' ei ole tarvis tietää.
 Mut mitä sinuun tulee, niin ma sulle,
 Syyst' että sua rakastan, sen sanon:
 Calpurnia, tuo mun vaimon', ei mua päästä.
 Kuvani yöllä unissaan hän näki,
 Sadasta aukosta, kuin suihkurista,
 Siit' ihka verta vuos, ja roomalaiset
 Iloiten, naurain tuli pesemähän
 Kätensä siinä. Tämän selittää hän
 Pahaksi merkiksi ja turman enteeks,
 Ja pyytää polvillaan mun kotiin jäämään.

DECIUS.

Tuo unen selitys on aivan väärä.
 Se oli kaunis, onnellinen näky.
 Kun kuvas monest' aukost' uhkui verta,
 Joss' ilotellen roomalaiset kylpi,
 Se tietää että suuri Rooma sinust'
 Uutt' imee elinverta, josta kilvan
 Jaloimmat miehet pyytää juomun saada
 Tai pilkun pyhänjäännöksenä muistoks.
 Se on Calpurnian unen merkitys.

CAESAR.

Ja tuolla lailla selitit sen oikein.

DECIUS.

Niin, jahka kuulet mitä vielä kerron:
 Senaatti, tiedäs, päättänyt on tänään
 Suurelle Caesarille kruunun antaa.
 Jos nyt sa sanot, ett'et tahdo tulla,
 He voivat mieltä muuttaa. Lisäks syntyis
 Siit' ivajuttuja, jos joku sanois:
 "Lykätään istunto siks kunnes muuttuu
 Caesarin vaimon unet paremmiksi."
 Jos Caesar piilee, kuiskaillaanpa varmaan:
 "Kas, Caesar pelkää!"
 Suo anteeks, Caesar: hellä, hellä rakkaus
 Näin lausumaan mua vaatii käytöksestä,
 Ja rakkauteni voittaa kylmän järjen.

CAESAR.

Calpurnia, tuhmalta nyt näyttää pelko.
 Häpeän oikein että myöden annoin. --
 Toogani tänne! Lähteä ma tahdon.

(Publius, Brutus, Ligarius, Metellus, Casca,
 Trebonius ja Cinna tulevat.)

Kas, tuossa Publius noutamaan mua tulee.

PUBLIUS.

Huomenta, Caesar!

CAESAR.

Tervetullut, Publius!
 Kuin? Brutus, sinäkin näin varhain nousnut?
 Huomenta, Casca! -- Cajus Ligarius,
 Noin milloinkaan ei vihannut sua Caesar,
 Kuin horkka tuo, jok' on sun laihaks tehnyt,
 Mit' on nyt kello?

BRUTUS.

Lyönyt kahdeksan.

CAESAR.

Kiitokset kohteliaasta vaivastanne!

(Antonius tulee.)

Antonius, kah, jok' yöhön myöhään mässää,
Jo valveill' on! -- Antonius, huomenta!

ANTONIUS.

Huomenta, jalo Caesar!

CAESAR.

Käsky viekää
Sisähän tuonne, että ovat valmiit.
On väärin itseään näin vartouttaa. --
Oh, Cinna! -- Oh, Metellus! -- Kah, Trebonius!
Ma tahdon hetken kanssas pakinoida;
Sa muista tänään käydä luonani;
Lähellän' ole, että sua muistan.

TREBONIUS.

Kyll' olen, Caesar, -- (syrjään) ja niin lähell', että
Etemmäks parhaat ystäväs mun soisi.

CAESAR.

Nyt lasi viiniä, ja sitten matkaan
Yhdessä niinkuin ystävään on tapa.

BRUTUS.

Ei ole kaikki tavat yhtä, Caesar:
Sydäntä Bruton kirveltää se aatos!

(Lähtevät.)

Kolmas kohtaus.

Katu Capitolin lähellä.

(Artemidorus tulee, lukien erästä paperia.)

ARTEMIDORUS.

"Caesar, varo Brutoa; Cassiota karta; älä Cascaa lähesty; pidä Cinnaa silmällä; tarkkaa tarkoin Metellus Cimberia; Decius Brutus ei sua rakasta; Cajus Ligariota olet loukannut. Kaikissa näissä miehissä on vaan yksi mieli, ja se on Caesaria vastaan kääntynyt. Jos et ole kuolematon, niin katso eteesi. Huolettomuus raivaa kapinalle tietä. Suuret jumalat sua varjelkoot!

Ystäväsi
Artemidorus."

Täss' seison, kunnes Caesar ohi kulkee,
Ja anojana annan tämän hälle.

Sydäntä kirveltää ett'ei saa kunto
 Vapaana kateuden hampaist' olla.
 Jos luet, Caesar, tän, jäät elohon,
 Tai petos onnen kanssa juoniss' on.

(Menevät.)

Neljäs kohtaus.

Toinen paikka samaa katua, Bruton asunnon edustalla.

(Portia ja Lucius tulevat.)

PORTIA.

Senaatin kartanohon juokse oiti!
 Äl' aikaa tuhlaa vastimiin, vaan riennä!
 Mitä odotat?

LUCIUS.

Mik' asianne, rouva?

PORTIA.

Jos oisit siellä jo ja jälleen täällä,
 Ennenkuin sanoa sen sulle taidan. --
 Oi, lujuus, apu vahva mulle suo!
 Luo sydämen ja kielen väliin vuori!
 On mieli miehen, mutta voima vaimon;
 Voi, kuink' on työläs naisen vaiti olla! --
 No, miks et lähde?

LUCIUS.

Mitä tehdä, rouva?
 Capitoliiniko juosta, eikä muuta?
 Ja sieltä jälleen tänne, eikä muuta?

PORTIA.

Niin, tieto hanki, miltä herras näyttää.
 Hän sairahana läksi. Tarkkaa, mitä
 Tekeepi Caesar, ketkä hakijat
 Hänt' ympäröivät. Vaiti! mikä melu?

LUCIUS.

En mitään kuule.

PORTIA.

Kuultelehan tarkkaan.
 Sekavan niinkuin taiston hälyn kuulin,
 Ja tuuli Capitolista sen toi.

LUCIUS.

En, rouva, toden totta, mitään kuule.

(Tietäjä tulee.)

Mies, tule tänne! Mistä matka?

TIETÄJÄ.

Kotoa, rouva hyvä.

PORTIA.

Mit' on kello?

TIETÄJÄ.

Yhdeksän seutuvilla.

PORTIA.

Onko Caesar
Capitoliin jo lähtenyt?

TIETÄJÄ.

Ei vielä;
Juur etsin paikkaa, josta näkisin mä,
Kun Capitoliin käy hän.

PORTIA.

Pyyntö sulla
Onko Caesarille, eikö niin?

TIETÄJÄ.

On, rouva.
Jos suvaitsisi Caesar Caesarille
Niin hyvä olla että mua kuulis,
Niin pyydän että itseään hän muistais.

PORTIA.

Pahaako tiedät hankittavan hälle?

TIETÄJÄ.

En varmaan tiedä, mutta paljon pelkään.
Hyvästi! Katu täss' on ahdas: joukko,
Mi Caesaria kantapäillä seuraa, --
Anojat, praetorit ja senaattorit --
Rutistaa kuoliaaks voi heikon miehen.
Vapaampaan paikkaan käyn, ja siellä puhun
Suurelle Caesarille, kun hän saapuu.

(Lähtee.)

PORTIA.

Mun täytyy sisään mennä. -- Vaimon sydän,
 Voi! kuink' on heikko kappale! -- Oi, Brutus!
 Sua hankkeessasi taivaat auttakoot! --
 Haa! poik' on kuullut! -- Brutolla on pyyntö,
 Jonk' epää Caesar. -- Pahoin voin ma! -- Lucius,
 Oi, riennä, herraas tervehdi, ja sano,
 Ett' olen iloinen, ja palaa tänne
 Ja kerro mitä sanoopi hän sulle.

(Lähtevät.)

KOLMAS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kohtaus

Rooma. Capitoli. Senaatin istunto.

(Väkijoukko Capitoliin johtavalla kadulla; niiden joukossa Artemidorus ja tietäjä. Caesar, Brutus, Cassius, Casca, Decius, Metellus, Trebonius, Cinna, Antonius, Lepidus, Popilius, Publius, y.m. tulee.)

CAESAR.

No, Mars-kuun viidestoist' on tullut.

TIETÄJÄ.

On, Caesar, mut ei vielä mennyt.

ARTEMIDORUS.

O, terve, Caesar! Lue tämä lippu.

DECIUS.

Trebonius anoo että joutuessas
 Lukisit tämän alamaisen pyynnön.

ARTEMIDORUS.

Mun ensin, Caesar! Caesaria minun
 Likemmin koskee; lue, suuri Caesar!

CAESAR.

Mik' itseämme koskee, jääköön viimeks.

ARTEMIDORUS.

Äl' aikaele, Caesar; lue se oiti!

CAESAR.

Mit'? onko miesi hullu?

DECIUS.

Tieltä, lurjus!

CASSIUS.

Vai kadull' armokirjaas tyrkytät!
Käy Capitoliin!

(Caesar menee Capitoliin, muut seuraavat häntä.
Kaikki senaattorit nousevat.)

POPILIUS.

Menestyköhön tänään hankkehenne!

CASSIUS.

Popilius, mikä hanke?

POPILIUS.

Hyvästi!

(Lähestyy Caesaria.)

BRUTUS.

Mitä se Popilius Lena sanoi?

CASSIUS.

Hän toivoi menestystä hankkeellemme.
On ilmi tullut juonemme, ma pelkään.

BRUTUS.

Hän Caesaria luotuu. Tarkkaa häntä!

CASSIUS.

Pian joudu, Casca! Estymistä pelkään. --
Kuin käypi, Brutus? Jos se ilmi tulee,
Ei lähde täältä Cassius eikä Caesar,
Sill' itseni ma tapan.

BRUTUS.

Malta, Cassius;
Ei haastele Popilius hankkeistamme:
Hän, näetkös, naurahtaa, ja tyyn' on Caesar.

CASSIUS.

Trebonius tietää aikansa; kas, Brutus,
Hän korjaa Antonion tieltä pois.

(Antonius ja Trebonius lähtevät. Caesar ja senaattorit istuutuvat.)

DECIUS.

Miss' on Metellus Cimber? Caesarille
Hän armokirjans' oiti antakoon.

BRUTUS.

Hän valmis on; käy luo ja auta häntä.

CINNA.

Sun, Casca, tulee ensin kättäs nostaa.

CAESAR.

Kaikk' onko valmiit? -- Mitä puutteit' auttaa
Tuleepi Caesarin ja neuvoskunnan?

METELLUS.

Ylevä, mahtava ja suuri Caesar,
Metellus istuimesi juureen laskee
Sydämen nöyrän --

CAESAR.

Se ei kelpaa, Cimber!
Tuo liehakoiminen ja kurja nöyryys
Voi halvan rahvaan verta kuohuun nostaa
Ja lapsen leikiks tehdä valmiin säännön
Ja sanan vankan. Älä ole hupsu
Ja verta Caesarin niin herkäks usko,
Ett' tosiluonnostaan sen pehmittäisi
Se, josta heltyy narrit: lipokieli
Ja hännänlierutus ja köyryselkä!
Lain kautta veljes maanpakoon on syösty;
Jos hänen puolestaan sa pokkuroitset
Ja liehakoit ja kerjää, niin sun potkaan
Kuin koiran ulos. Caesar ei tee väärin,
Se tiedä, eikä lepy ilman syytä.

METELLUS.

Tääll' eikö arvokkaampaa kieltä, joka
Caesarin korviss' ihanammin kaikuis,
Palauttain pakolaisen veljeni?

BRUTUS.

En liehakoi, mut kättäs suutelen,
Ja pyydän, Caesar, että Publius Cimber
Sais luvan viipymättä palata.

CAESAR.

Kuin? Brutus?

CASSIUS.

Armoa, Caesar! Armoa!
Näin maahan jalkais juureen Cassius lankee
Ja armoitusta Cimberille kerjää.

CAESAR.

Ma heltyisin, jos oisin teidän-moinen;
 Rukous mua taivuttais, jos itse
 Rukouksiin taipuisin; mut vankka olen
 Kuin pohjantähti, jota kiinteämpää
 Ja lujempaa ei taivaall' ole toista.
 Tuhannet säihkyt ilman kannen kirjaa,
 Jokainen tult' on ja ne loistaa kaikki,
 Mut paikkansa vaan pitää yksi niistä.
 Niin mailmakin, se ihmisiä täynn' on,
 He lihaa, verta ovat, aistit heill' on;
 Mut tiedän heissä yhden vaan, jok' aina
 Vakaana, järkähtämätönnä seisoo.
 Ja tuo ett' olen minä, siitä näytän
 Es'merkin nyt, kun lujasti ma vaadin
 Maanpakoon Cimberin, ja vaateessani
 Lujana pysyn myös.

CINNA.

Oi, Caesar --

CAESAR.

Pois!
 Olympiako siirtää tahdot?

DECIUS.

Suuri Caesar, --

CAESAR.

Haa! Eikö turhaan polvistunut Brutus?

CASCA.

Siis, puhukaa te, kädet, puolestani.

(Casca lyö tikarinsa Caesarin niskaan. Caesar tarttuu hänen käsivarteensa. Silloin häneen iskevät tikarinsa muut liittolaiset ja viimeiseksi Marcus Brutus.)

CAESAR.

Sinäkin, Brutus? -- Kaadu sitten, Caesar!

(Kuolee. Senaattorit ja kansa peräytyvät säikäyksestä.)

CINNA.

Pelastus! Vapaus! Tyrannius on kuollut!
 Kaduilla joutuun huutakaa se julki.

CASSIUS.

Ja toiset puhe-istuimille huutain:
 "Pelastus, vapaus ja vapahdus!"

BRUTUS.

Senaattorit ja kansa! Älkää juosko!
Ei vaaraa; seis! Sai koston vallanhimo.

CASCA.

Puhe-istuimelle, Brutus!

DECIUS.

Niin, ja Cassius!

BRUTUS.

Mut miss' on Publius?

CINNA.

Täällä, sekapäissään
Kapinast' aivan.

METELLUS.

Seiskaa tiheässä,
Caesarin ystävät ne kenties muuten --

BRUTUS.

Vait! nytkö seistä! -- Malta mieltäs, Publius!
Ei pahaa sulle suoda eikä kelleen,
Ken roomalainen on. Se heille kerro.

CASSIUS.

Ja lähde, Publius, täältä, ett'ei kansa,
Kun meihin karkaa, vanhuuttasi loukkais.

BRUTUS.

Niin, tee se; tästä työst' ei vastaa muut
Kuin me, sen tekijät.

(Trebonius palajaa.)

CASSIUS.

Miss' on Antonius?

TREBONIUS.

Juoks' säikkyin kotiin. Miehet, vaimot, lapset
Tuijottain juoksevat ja huutavat,
Kuin päivä olis viimeinen.

BRUTUS.

Nyt tahtos
Tee, sallimus! Ett' täytyy meidän kuolla,

Se tietty on; mut saada viivytystä
Ja aikaa voittaa, siinä kaikki.

CASSIUS.

Leikkaa
Kakskymment' elinvuotta pois, niin leikkaat
Pois yhtä monen vuoden kuolonpelvon.

BRUTUS.

Jos niin on, kuolo voitto on, ja me siis
Caesarin ystävät, kun kuolonpelvon
Hält' ehkäisimme. -- Maahan, roomalaiset!
Veressä Caesarin nyt kyynärpäihin
Peskäämme kädet! Miekat voidelkaamme!
Torille sitten, ruskeit' aseitamme
Pään yli heilutellen, kaikki huutain:
"Pelastus, vapaus, rauha!"

CASSIUS.

Maahan! Kylpyyn!
Viel' aikain pitkän päästä näytellähän
Uusissa kansoissa ja uusin kielin
Tää jalo näytelmä!

BRUTUS.

Viel' usein huviks
Saa vertaan vuotaa Caesar, joka tuossa
Pompejon patsaan juuressa nyt makaa
Kuin tomu halpana!

CASSIUS.

Yht' usein kuin
Se tapahtuu, yht' usein meistä kuuluu:
"Nuo miehet vapauden maalleen hankki."

DECIUS.

Nyt matkaan!

CASSIUS.

Matkaan kaikki; Brutus eellä;
Jälessä kaunisteena Rooman parhaat
Ja rohkeimmat henget.

(Palvelija tulee.)

BRUTUS.

Vait! Ken saapuu?
Yks Antonion ystäviä.

PALVELIJA.

Brutus,
Näin herrani mun polvistua käski,
Näin tomuun langeta mun käsk' Antonius,
Ja maasta haastaa näin: Brutus on viisas,
Jalo, urhoollinen, suora. Caesar oli
Suur', uljas, kuninkaallinen ja armias.
Sano: Brutus multa lemmen saa ja arvon;
Sano: pelvon Caesar, arvon sai ja lemmen.
Jos Brutus sallii Antonion luokseen
Turvissa tulla, selvitystä saamaan
Miks surman Caesar sai, niin Antoniolle
Ei kuolleena niin rakas ole Caesar
Kuin Brutus elävänä; ei, hän seuraa
Uskollisesti onnessa ja työssä
Tän horjuvaisen vallan vaarain kautta
Jaloo Brutoa. Näin sanoi herrani.

BRUTUS.

On uljas, viisas roomalainen herras;
Pahemmaks hänt' en koskaan luullut. Sano,
Jos tänne tahtoo tulla hän, saa täyden
Hän selvikkeen; ja, kunniani kautta,
Palata vaaratta.

PALVELIJA.

Hänt' oiti noudan.

(Lähtee.)

BRUTUS.

Saas nähdä, hänest' ystävän me saamme.

CASSIUS.

Hyv' olis tuo. Mut mielessäni häntä
Ma kammon suuresti, ja totehen
Mun pahat aavistuksen' aina käyvät.

(Antonius tulee.)

BRUTUS.

Tuoss' on hän jo. -- Antonius, tervetullut!

ANTONIUS.

Oi, suuri Caesar! Noinko halpa vuotees?
Noin pieneen tilaan kutistuiko kaikki
Sun voittos, saaliis, mainees, loistos? -- Hyvästi! --

En tunne, jalot herrat, aikeitanne,
 Ken vielä iskun saa ja päästään pääsee.
 Minäkö? Mik' on hetki sopivampi
 Kuin kuolinhetki Caesarin? Mik' ase
 On puolikskaan niin kallis kuin nuo miekat,
 Joit' uljain veri mailmassa kultaa?
 Jos vihaatten mua, pyydän, tehkää työnne,
 Kätenne verestä kun vielä suitsee.
 Vaikk' eläisin ma tuhat vuott', en oisi
 Näin valmis kuolemaan; näin mieleistäni
 Ei paikkaa, kuolintapaa ois, kuin tässä
 Caesarin kanssa kuolla, teidän kautta,
 Te ajan valitut ja suuret henget.

BRUTUS.

Antonius, älä meiltä surmaas kerjää.
 Verisiks, julmiks meidät kyllä luulis,
 Niinkuin sen kätemme ja työmme tuossa
 Jo osoittaa; mut kätemme sa näet vaan
 Ja tämän verityön, jonk' on ne tehneet.
 Sydäntä sin' et näe; siin' asuu sääli.
 Niin, sääli Rooman kurjan kurjaa tilaa --
 Kuin tuli tuleen, sammuu sääli sääliin --
 Tuon teki Caesarille. -- Sua kohtaan.
 Miekkamme kärjet tylsät on, Antonius.
 Kätemme, vaikk' on inhan työn ne tehneet,
 Ja sydämemme, hellät niinkuin veljen,
 Sun luottamuksella ja kunnioittain
 Ja kaikell' ystävyydell' ottaa vastaan.

CASSIUS.

Sun mieltäs kysytään, jos kenenkään,
 Kun määrättävät ovat uudet arvot.

BRUTUS.

Mut malta, kunnes rauhoitamme kansan,
 Jonk' aivan järjiltään on pelko vienyt.
 Syyn sitten selvitämme, miksi minä,
 Jok' iskeissäni Caesaria lemmin,
 Tuon teon tein.

ANTONIUS.

Sun viisautes ma luotan.
 Veriset kätenne nyt tuokaa kaikki
 Sun kättäs, Marcus Brutus, puistan ensin;
 Sun kätees sitten, Cajus Cassius, tartun;
 Ja, Decius Brutus, sun; ja sun, Metellus;
 Sun, Cinna; uljas Casca, sun; ja viimeks --
 En viimeks ystävänä -- sun, Trebonius.
 Ah, jalot herrat! Mitä sanoisinkaan
 Nimeni teist' on nyt niin halpa, että

Kahdesta häijyst' olen jompikumpi:
 Joko imartelija tai pelkuri.
 Oi, Caesar, totta on, sua rakastin!
 Jos alas meihin henkesi nyt katsoo,
 Sua eikö koske tuimemmin kuin kuolo,
 Kun näet, ett' Antoniosi rauhaa hieroo
 Ja vainolaises verikättä puistaa,
 Mies suurin, ruumis vieressä? Jos mulla
 Niin monta silmää ois kuin haavaa sulla,
 Joist' itku purskuis niinkuin veri noista,
 Paremmin sopis tuo, kuin ystävänä
 Sun vihamiestes kanssa kättä lyödä.
 Oi, anteeks, Julius! -- Tässä, jalo hirvi,
 Sa kierrettiin; sä tässä kaaduit; tässä
 Ajajas seiso, murhan merkki yllä,
 Verelläs purppuroittuna. Oi, mailma!
 Sin' olit tämän ruunuhirven puisto;
 Hän, toden totta, mailma, oli ruunus. --
 Kuin hirvi, monen prinssin kaatamana,
 Nyt tuossa makaat!

CASSIUS.

Antonius!

ANTONIUS.

Oi, anteeks, Cajus Cassius,
 Sen sanoo vihamieskin Caesarista;
 Siis kylmää kohtuutt' on se ystävältä.

CASSIUS.

En soimaa, ettäs Caesaria kiität,
 Vaan meillä mitä yhteist' on sun kanssa?
 Tahdotko ystäviämme sa olla,
 Vai tietämmekö käymme ilman sua?

ANTONIUS.

No, kättähän jo löin; mut horjahdin,
 Kun Caesariin ma katsoin. Ystäv' olen
 Ma teille kaikille ja lemmin teitä
 Toivossa että syyn saan tietää, miksi.
 Ja missä oli vaarallinen Caesar.

BRUTUS.

Tää hurjaa näytelmätä olis muutta.
 Niin täysin painavat on syymme, että,
 Vaikk' oisit Caesarinkin oma poika,
 Sa tyytyisit.

ANTONIUS.

En muuta vaadikaan;

Ja pyydän nyt vaan että ruumiin viedä
Torille saan, ja puhe-istuimelta
Saan ystävänä hautapuheen pitää.

BRUTUS.

Sen saat, Antonius.

CASSIUS.

Brutus, sana kuule!
(Syrjään Brutolle.)
Et tiedä mitä teet: oi, älä salli
Antonion pitää hautapuhetta.
Arvaatko minkä kiihkon puheellansa
Hän saattaa nostaa kansassa?

BRUTUS.

Suo anteeks:
Käyn itse ensin puhe-istuimelle
Ja Caesarimme surmaan näytän syyt.
Mit' Antonius puhuu, sen -- ma sanon
Hän tekee meidän suostumuksella;
Ja että Caesarille suomme kaikki
Tapojen pyhittämät juhlamenot.
Se hyödyttää meit' enemmän kuin haittaa.

CASSIUS.

Kuin käy, en tiedä; tuo ei mieleen mulle.

BRUTUS.

Tuoss', Antonius, Caesarin on ruumis.
Meit' älä hautapuheessasi soimaa,
Vaan kiitä Caesaria miten tahdot
Ja sano, että luvallamme teet sen.
Et muuten hautajaisiin osaa ottaa
Saa laisin. Samalt' istuimelta, johon
Nyt minä astun, puhua sun pitää,
Kun minä olen päättänyt.

ANTONIUS.

Niin olkoon;
En muuta minä toivo.

BRUTUS.

Siis ruumis valmiiks laita vaan ja seuraa.

(Kaikki lähtevät, paitsi Antonius.)

ANTONIUS.

Verinen tomu, anteeks suo, ett' olen

Leppyisä, nöyrä noille pyöveillesi
 Jaloimman miehen raunio sa olet,
 Mik' aikakausiss' elänyt on koskaan.
 Voi kättä, joka kalliin veres kaasi!
 Täss' ennustan nyt haavoillasi, jotka
 Kuin mykät suut, punaiset huulens' aukoo
 Ja puhett', ääntä kieleltäni kerjää:
 Kirous tätä sukukuntaa painaa;
 Kotoinen raivo, tuimat kansanriidat
 Tuskauttaa kaikki Italian maat;
 Niin tavaks tulee hävitys ja veri
 Ja kauhun näyt niin yleisiks, ett' äiti
 Hymyilee vaan, kun hänen lapsukaistaan
 Palaiseks neljäks sodan koura silpoo.
 Hirmuihin tottuminen surmaa säälin,
 Ja Caesarinkin kostonahnas henki,
 Sivullaan Ate,[4] joka hehkuvana
 On helvetistä tullut, mailla kulkee
 Ja valta-äänellänsä huutaa: "murhaa!"
 Ja sodan koirat irroittaa, niin että
 Tää konnanteko pilviin asti leyhkää
 Raadoista, jotka voiikkaa hautaan päästä.

(Palvelija tulee.)

Octavius Caesaria palvelethan?

PALVELIJA.

Niin palvelen, Antonius.

ANTONIUS.

Caesar hänen

Kirjeessä käski tänne Roomaan tulla.

PALVELIJA.

Hän kirjeen saanut on ja matkall' ompi,

Ja suullisesti sanomaan mun käski --

(Huomaa ruumiin.)

O, Caesar!

ANTONIUS.

Sydämes täys' on; syrjään käy ja itke.

On, huomaa, suru tarttuvaa: mun silmän'

Se kostui, kun sun silmissäs se näki

Nuo murheen helmet. Tuloss' onko herras?

PALVELIJA.

Hän yöt' on viisi peninkulmaa täältä.

ANTONIUS.

Palaja, kerro mit' on tapahtunna.

Suruinen tääll' on, vaarallinen Rooma,
 Octavioille epävarma Rooma.
 Pois! joutuun! Kerro hänelle se. -- Ei, varro!
 Sin' et saa mennä, ennen kuin tän ruumiin
 Torille vien. Ma siellä tunnustelen
 Puheellani, mitenkä kansa noiden
 Veristen miesten julmaa työtä katsoo.
 Sen mukaan sitten kertoa sa saat
 Octavioille, miten tääll' on laita.
 Avuksi tule mulle.

(Lähtevät, kantaen Caesarin ruumista.)

Toinen kohtaus

Forum.

(Brutus ja Cassius tulevat; kansanjoukko seuraa heitä.)

1 KANSALAINEN.

Tiliä tahdomme; tee tili meille.

BRUTUS.

No, seuratkaa mua, ystävät, ja kuulkaa;
 Käy sinä, Cassius, toisen kadun suuhun
 Ja ja'a joukot. --
 Ken mua kuulla tahtoo, jääköön tänne;
 Ken Cassiota, menköön hänen kanssaan.
 Ja julki tuodaan valtasyyt, miks surman
 Sai Caesar.

1 KANSALAINEN.

Minä kuulen Brutoa.

2 KANSALAINEN.

Ja minä Cassiota; sitten rinnan
 Syyt pannaan, mit' on kumpainenkin kuullut.

(Cassius lähtee, joukko kansalaisia hänen kanssansa.
 Brutus astuu puhe-istuimelle.)

3 KANSALAINEN.

Vait! Brutus nousee puhe-istuimelle.

BRUTUS.

Mua tyvenesti loppuun kuulkaa.

Rooman miehet, kansalaiset ja ystävät! Kuulkaa nyt minun puolustustani, ja kuullaksenne, olkaa hiljaa. Uskokaa minua kunniani tähden, ja uskoaksenne, pitäkää kunniani arvossa. Tuomitkaa minua viisaudessaanne, ja teroittakaa aistinne, voidaksenne paremmin tuomita. Jos joku on tässä seurassa, joku Caesarin rakas ystävä, hänelle sanon, että Bruton rakkaus Caesariin ei ollut hänen rakkauttaan vähempi. Jos sitten kysyy tämä ystävä,

miksi Brutus Caesaria vastaan nousi, niin vastaan näin: en senvuoksi että Caesaria vähemmän rakastin, vaan senvuoksi että enemmän rakastin Roomaa. Olisitteko mieluummin nähneet Caesarin elossa ja teidän kaikkien orjina kuolevan, Caesarin kuolleen ja teidän kaikkien elävän vapaina miehinä. Kun Caesar mua rakasti, itkin minä häntä; kun hän onnellinen oli, iloitsin siitä; kun hän oli urhokas, kunnioitin häntä, vaan kun hän vallanahnas oli, surmasin hänet. Siis kyyneleitä hänen rakkaudestaan, iloa hänen onnestaan, kunnia hänen urhoudelleen, ja surma hänen vallanhimollensa! Ken tässä niin halpa on, että tahtois orjana olla? Onko ken, hän puhukoon; sillä häntä olen loukannut. Ken tässä niin raaka on, ett'ei tahtois roomalainen olla? Onko ken, hän puhukoon; sillä häntä olen loukannut. Ken tässä niin katala on, ettei tahtois maataan rakastaa? Onko ken, hän puhukoon; sillä häntä olen loukannut. -- Jään odottamaan vastausta.

KAIKKI.

Ei kenkään, Brutus, ei kenkään.

BRUTUS.

Siis en ketäkään ole loukannut. Muuta en ole Caesarille tehnyt, kuin mitä te Brutolle tekisitte. Hänen kuolemansa tutkimus on Capitolissa kirjoitettu; hänen mainettaan ei ole halvennettu, mikäli se kiitettävää oli; eikä hänen rikostansa liioiteltu, josta hän surmansa sai.

(Antonius ja muita tulee, tuoden Caesarin ruumista.)

Tuossa hänen ruumiinsa tuodaan, Antonion saattamana, joka, vaikk'ei hänen surmaansa osallisena, kuitenkin saa hyödyn hänen kuolemastaan: aseman yhteiskunnassa. Ja ken teistä ei sitä saisi? Jätän tämän paikan, vakuuttaen: että niin kuin Rooman hyväksi parhaan ystäväni surmasin, niin on mulla itsellenikin sama tikari varalla, kun isänmaani katsoo hyväksi vaatia minun kuolemaani.

KAIKKI.

Eläköön Brutus! Eläköön! Eläköön!

1 KANSALAINEN.

Kotihin juhlasaatossa hän viekää!

2 KANSALAINEN.

Es'isän viereen patsas hälle nouskoon!

3 KANSALAINEN.

Hän Caesariksi tulkoon!

4 KANSALAINEN.

Brutossa

Caesarin hyvät puolet kruunattakoon!

1 KANSALAINEN.

Kotihin riemuhuudoin hänet viemme.

BRUTUS.

Maanmiehet, --

2 KANSALAINEN.

Vaiti! hiljaa! Brutus puhuu.

1 KANSALAINEN.

Vait siellä!

BRUTUS.

Hyvät kansalaiset, yksin
 Mun mennä antakaa, ja pyydän, jääkää
 Antonion luo ja kunnioitus suokaa
 Caesarin ruumiille ja puheelle,
 Jonk' Antonius meidän luvallamme
 Pitääpi ylistykseks Caesarille.
 Rukoilen ett'ei muut kuin minä lähtis,
 Ennenkuin Antonius on puhunut.

(Lähtee.)

1 KANSALAINEN.

Seis! jääkää! Antoniota kuulkaamme.

2 KANSALAINEN.

Hän puhe-istuimelle astukoon;
 Me kuullaan. -- Ylös, jalo Antonius!

ANTONIUS.

Olen kiitollinen teille Bruton tähden.

4 KANSALAINEN.

Hän mitä sanoo Brutosta?

3 KANSALAINEN.

Hän sanoo,
 Ett' on hän Bruton tähden kiitollinen
 Kaikille meille.

4 KANSALAINEN.

Parast' olis ett'ei
 Puhuisi Brutosta hän pahaä täällä.

1 KANSALAINEN.

Tyranni oli Caesar.

3 KANSALAINEN.

Niinpä kyllä;
 Ja onni että Rooma siitä pääsi.

2 KANSALAINEN.

Vait! hiljaa! kuullaan mit' Antonius puhuu.

ANTONIUS.

Te jalot Rooman miehet --

KANSA.

Hiljaa! kuullaan.

ANTONIUS.

Ystävät, Rooman kansalaiset, kuulkaa!
 En Caesaria kiitä, mutta hautaan.
 Pahatpa työmme usein eloon jäävät,
 Mut hyvät haudatahan luumme kanssa.
 Niin käyköön Caesarinkin. Jalo Brutus
 Hän sanoi vallanahnaaks Caesarin;
 Jos oli niin, se oli julma rikos,
 Ja julmast' on sen sovittanut Caesar.
 Ma Bruton suostumuksella ja muiden --
 On Marcus Brutus, nähkääs, kunnan mies,
 Niin, kunnan miehiä he kaikk' on, kaikki --
 Nyt pidän hautapuheen Caesarille.
 Hän ystäv' oli, hyvä, hellä mulle,
 Mut Brutus vallanahnaaks sanoo häntä,
 Ja Marcus Brutus hän on kunnan mies.
 Toi kotiin Roomaan vankeja hän paljon,
 Rahastot niiden lunnahilla täyttäin;
 Oliko siinä Caesar vallanahnas?
 Kun kurjuus vaikeroi, niin itki Caesar;
 Kovempi luonnoltaan on vallanahnas:
 Mut Brutus vallanahnaaks sanoo häntä,
 Ja Marcus Brutus hän on kunnan mies.
 Kolmasti Lupercalioissa hälle
 Taritsin kruunun, kolmasti hän kiels sen,
 Sen näittehän; tuo vallanahneutt' onko?
 Mut Brutus vallanahnaaks sanoo häntä,
 Ja, totisesti, hän on kunnan mies.
 En Bruton puhetta ma vääräks väitä,
 Mut haastan tässä siitä, minkä tiedän.
 Ol' ennen teille rakas hän, ja syystä,
 Siis mistä syystä ette suris häntä?
 Oi äly! villipetoon pakenit sa,
 Ja ihmisist' on järki mennyt! -- Anteeksi
 Tuoll' arkuss' Caesarin on luona sydän,
 Vait olla täytyy, kunnes palajaa se.

1 KANSALAINEN.

Hän puhuu mielestäni järkevästi.

2 KANSALAINEN.

Jos oikein mietit asiaa, niin Caesar,
 Kärs suurta vääryyttä.

3 KANSALAINEN.

Niin kyllä, miehet,
Pahemman sijaan saamme, minä pelkään.

4 KANSALAINEN.

Sanansa kuulitten: hän kruunun kielsi;
Hän varmaankaan ei ollut vallanahnas.

1 KANSALAINEN.

Jos niin on, käy se muutamille kalliiks.

2 KANSALAINEN.

Mies-parka! Tulipunaiset sen silmät
On itkust' aivan.

3 KANSALAINEN.

Miestä jalompaa
Kuin Antonius ei Roomass' ole toista.

4 KANSALAINEN.

Vait! Kuulkaa! Puhua hän taasen alkaa.

ANTONIUS.

Viel' eilen olis sana Caesarin
Kumonnut mailman; nyt hän tuossa makaa,
Ja ei niin halpaa, joka hälle nöyrytis.
Jos mieltänne ja sydäntänne, miehet,
Kokisin kapinaan ja raivoon nostaa,
Loukkaisin Brutoa ja Cassiota,
Jotk' ovat kunnan miehiä, kuten tietty.
En, heit' en loukkaa; tuota kuollutt' ennen.
Ja itseäni loukkaisin ja teitä,
Kuin loukkaisin noin kunnan miehiä.
Tää pärmä, Caesarin sinetti alla,
Vainaalta löytyi: se on jälkisäännös.
Jos kansa vaan tän testamentin kuulis --
Jot' -- anteeks suokaa -- lukea en aio --
Caesarin haavoj' oiti suutelis se,
Verehen pyhään liinjojansa kastais,
Ja hiuksen hänen päästään muistoks kerjäis,
Ja kuollessaankin vielä säätäis siitä,
Sen jättäin jälkeisilleen kallihina
Perintönä.

4 KANSALAINEN.

Me tahdomme sen kuulla. --
Antonius, lue säännös!

KAIKKI.

Säännös! säännös!

Caesarin säännös!

ANTONIUS.

Anteeks, ystäväni:

En tohdi. Hyv' ei olis teidän tietää
 Kuin Caesar teitä lempi. Ettehän te
 Puut' ole, kiveä, vaan ihmisiä.
 Caesarin säännöksen jos kuulla saatte,
 Tulette kiihkohon ja raivoon aivan.
 Hyv' on, kun ette tiedä että hänet
 Periä saatte; jos sen tietäisitte,
 Oi, kuinka silloin käviskään!

4 KANSALAINEN.

Lue säännös!
 Sen tahdomme me kuulla. Lue säännös!
 Caesarin säännös lukea sun täytyy.

ANTONIUS.

No, malttukaa ja hiukan varrotkaa!
 Erehdyin, kun sen kerroin. Pelkään että
 Ma loukkaan noita kunnan miehiä,
 Jotk' iski puukkons' Caesariin; niin, pelkään.

4 KANSALAINEN.

Kunnonko miehiä! -- He pettureit' on.

USEAT.

Lue säännös! lue testamentti!

2 KANSALAINEN.

He konnia ja pettureit' on. Säännös!
 Lue säännös!

ANTONIUS.

Siis sitä lukemaan mua pakoitatte.
 No, piirittäkää ruumis siis, niin näytän
 Ma teille ken sen säännöksen on tehnyt.
 Astunko alas? Saanko luvan siihen?

USEAT.

Käy alas!

2 KANSALAINEN.

Alas astu!

(Antonius astuu alas puhe-istuimelta.)

3 KANSALAINEN.

Luvan saat.

4 KANSALAINEN.

Kehäksi! piiriin!

1 KANSALAINEN.

Paarin luota syrjään!

Pois ruumiin luota!

2 KANSALAINEN.

Tilaa Antoniolle!

Jalolle Antoniolle tilaa!

ANTONIUS.

Pois kauemmas! Noin älkää tungeskelko!

USEAT.

Pois tieltä! Tilaa! Syrjään!

ANTONIUS.

Kyöneleitä

Jos teill' on, itkemään nyt olkaa valmiit.

Tuon vaipan kaikki tunnetten. Ma muistan

Ens kerran kun sit' yllään kantoi Caesar.

Suv'ilta hänen teltassaan se oli,

Samana päivänä, kun nervit löi hän.

Kas, tuosta meni puukko Cassion!

Kas, minkä teki reiän kade Casca!

Tuost' iski Brutus, hänen lemmikkinsä,

Ja kun murharaudan kiskoi maalle,

Niin, nähkääs, veri Caesarin se seuras

Ja ovest' ulos ryntäs, nähdäksensä

Noin tylystikö Brutus kolkutti;

Caesarin enkel' oli, nähkääs, Brutus.

Jumalat, tuomitkaa, kuink' oli rakas

Hän Caesarille! Isku tuo se kaikist'

Ol' armottomin: hänen jalo Caesar

Kun lyövän näki, kiittämättömyys hänt'

Enemmän musersi kuin murha-ase.

Nyt murtui suuri sydän tuo, ja vaippaan

Kasvonsa peittäen, Pompejon patsaan

Jalustan luona aivan, jossa verta

Vuos virtanansa, kaatui suuri Caesar.

Se vasta kaatumus, te Rooman miehet!

Te, minä, kaikki kaaduimme me siinä,

Verisen kavalluksen riemutessa.

O, nyt te itkette, ja säälin voimaa

Te tunnette, ma huomaan: kallihia

Ne pisaroit' on! Hyvät ihmiset!

Kuin? Itkettenkö nyt, kun Caesarin
 Vaan vaipan haavat näätte? Tässä, tässä on
 Hän itse, raatamana ilkimysten!

1 KANSALAINEN.

Voi, surkeata näkyä!

2 KANSALAINEN.

Oi, jalo Caesar!

3 KANSALAINEN.

Voi, tuskan päivää!

4 KANSALAINEN.

Voi, konnia ja peppureita!

1 KANSALAINEN.

Veristä näytelmätä, voi!

2 KANSALAINEN.

Kostoa tahdomme, kostoa! Ulos kaupungille!
 Etsikää -- polttakaa -- paahtakaa -- tappakaa -- lyökää!
 Ei ykskään pehuri saa eloon jäädä.

ANTONIUS.

Seis, kansalaiset!

1 KANSALAINEN.

Vait siellä! Jalo Antonius puhuu.

2 KANSALAINEN.

Kuulemme häntä, seuraamme häntä, kuolemme hänen kanssaan.

ANTONIUS.

Mut hyvät, armaat ystävät, en teitä
 Noin hurjaan kapinaan ma kiihtää tahdo.
 Tuon työn on, nähkääs, tehneet kunnan miehet.
 Mit' yksityist' on vihan syytä ollut
 Tekoonsa heill', en tiedä; viisait' on he
 Ja kunnan miehiä, ja työstään varmaan
 Vastaavat itse. Ystävät, en minä
 Sydämiänne teiltä ryöstää tahdo.
 En puhuja ma ole niinkuin Brutus;
 Vaan, kuten tietty, halpa, suora mies,
 Jok' ystävästään pitää; sen he tiesit,
 Kun puhevallan tässä mulle soivat.
 Ei äänt', ei liikenteitä ole mulla,
 Ei päät', ei kielt', ei sananvoimaa, jolla
 Vois kansaa kiihoittaa. Vaan suoraan haastan
 Ja kerron mitä tiedätten jo itse.
 Ja Caesar-kullan haavat teille näytän,
 Nuo mykät, raukat suut, ja niiden haastaa

Edestän' annan. Mut jos Brutus oisin,
 Ja Brutus Antonius, sep' Antonius
 Sytyttää mielet vois ja kielen panna
 Caesarin joka haavaan, jotta nousis
 Kivetkin Roomass' ilmi kapinaan.

KAIKKI.

Kapinaan!

1 KANSALAINEN.

Bruton huoneen sytytämme.

3 KANSALAINEN.

Pois! Salaliittolaiset etsikäämme.

ANTONIUS.

Mut kuulkaa, hyvät miehet, kuulkaa!

KAIKKI.

Hiljaa!

Antonius puhuu, jalo Antonius.

ANTONIUS.

Te ette tiedä mitä teette, miehet.

Mill' ansainnut on Caesar rakkauttanne?

Ah! ette tiedä: -- kerron siis sen teille.

Säännöksen unhotitte, josta puhuin.

KAIKKI.

Niin oikein! säännös! Seis, ja kuullaan säännös!

ANTONIUS.

Se täss' on, Caesarin sinetti alla.

Jokainen Rooman miesi hältä saapi,

Jok'ainoa, viis-kahdeksatta drakmaa.

2 KANSALAINEN.

Oi, jalo Caesar! -- Kosto surmaajille!

3 KANSALAINEN.

Kuninkaallinen Caesar!

ANTONIUS.

Mua kuulkaa loppuun asti.

KAIKKI.

Hiljaa! vaiti!

ANTONIUS.

Hän lisäksi teille kaikki puistons' antaa
 Ja lehtonsa ja uudet kasvikkonsa
 Tiberin tällä puolla; ne hän teille
 Ja lapsillenne ikipäiviks antaa
 Yleisiks lystäily- ja käymäpaikoiks.
 Sep' oli Caesar! Milloin saadaan moinen?

1 KANSALAINEN.

Ei koskaan, koskaan! -- Tulkaa miehet! Ruumis
 Pyhällä paikalla me polttakaamme
 Ja kekäleillä pettureitten huoneet
 Sytyttäkäämme. Ruumis nostakaa.

2 KANSALAINEN.

Käy, nouda tulta!

3 KANSALAINEN.

Revi penkit rikki!

4 KANSALAINEN.

Istuimet, ikkunat ja kaikki rikki!

(Kansa lähtee, vieden Caesarin ruumiin.)

ANTONIUS.

Nyt nouskoon melske. Vauhdiss' olet, turma;
 Ties suuntaa, minne mielit, nyt.

(Palvelija tulee.)

No, mies?

PALVELIJA.

Octavius on jo Roomaan tullut, herra.

ANTONIUS.

Miss' on hän?

PALVELIJA.

Hän ja Lepidus he ovat
 Caesarin huonehessa.

ANTONIUS.

Sinne riennän
 Hänt' oiti kohtaamahan. Niin hän tulee
 Kuin käsketty. Nyt hilpeä on onni:
 Se tuolla päällä meilt' ei mitään kiellä.

PALVELIJA.

Hän kertoi, että Cassius ja Brutus
 Kuin hullut portist' ulos ratsastivat.

ANTONIUS.

He varmaan tiedon saivat, kuinka kansaa
 Min' yllytin. Octavion luo mua saata.

(Lähtevät.)

Kolmas kohtaus.

(Runoilija Cinna tulee.)

CINNA.

Unessa Caesarin kanssa' atrioidin ma,
 Ja mieltän' ahdistavat pahat enteet.
 Haluton kodist' olen lähtemään,
 Mut jotakin on, joka houkuttaa mua.

(Kansanjoukko tulee.)

1 KANSALAINEN.

Nimenne?

2 KANSALAINEN.

Minne matka?

3 KANSALAINEN.

Missä asutte?

4 KANSALAINEN.

Nainutko olette vai poikamieskö?

1 KANSALAINEN.

Vastatkaa jokaiselle suoraan.

2 KANSALAINEN.

Niin, ja lyhyesti.

3 KANSALAINEN.

Niin, ja järkevästi.

4 KANSALAINEN.

Niin, ja rehellisesti; se sulle parasta.

CINNA.

Nimeni? Minne matka? Missä asun? Poikamieskö olen vai nainut? Siis, vastatakseni jokaiselle suoraan,
 lyhyesti, järkevästi ja rehellisesti, sanon järkevästi: olen poikamies.

2 KANSALAINEN.

Ne siis hulluja, jotka naivat; niinkö?

Varo vaan ett'et saa könttiis. -- Jatka; suoraan!

CINNA.

Suoraan, menen Caesarin hautajaisiin.

1 KANSALAINEN.

Ystävänäkö vai vihamiehenä?

CINNA.

Ystävänä.

2 KANSALAINEN.

Sepä suora vastaus.

4 KANSALAINEN.

Asuntosi? -- Lyhyesti!

CINNA.

Lyhyesti, asun Capitolissa.

1 KANSALAINEN.

Nimesi, ystävä? Rehellisesti!

CINNA.

Rehellisesti on nimeni Cinna.

1 KANSALAINEN.

Palasiksi hänet repikää! Hän on salaliittolainen.

CINNA.

Olen runoilija Cinna. Olen runoilija Cinna.

4 KANSALAINEN.

Palasiksi, palasiksi huonoista runoista!

CINNA.

En ole salaliittolainen Cinna.

2 KANSALAINEN.

Se ei auta: hänen nimensä on Cinna; nyäistään vaan nimi pois hänen sydäimestään, sitten saa hän mennä.

3 KANSALAINEN.

Paloiksi hänet repikää, paloiksi! Kas niin, kekäleitä! Hei vaan, tulikekäleitä! Bruton luo! Cassion luo! Kaikki ilmituleen! Toiset Decion asunnolle, toiset Cascan, toiset Ligarion! Kas niin, joutuun!

(Lähtevät.)

NELJÄS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kohta.

Huone Antonion asunnossa.

(Antonius, Octavius ja Lepidus istuvat pöydän ympärillä.)

ANTONIUS.

Nuo kaikki listaan merkityt siis kuolkoot.

OCTAVIUS.

Lepidus, veljes myöskin; suostutko sa?

LEPIDUS.

Ma suostun.

OCTAVIUS.

Listaan merkitse, Antonius.

LEPIDUS.

Sill' ehdoll', Antonius, että kuolee
Sisares poika, Publiuskin.

ANTONIUS.

Kuolkoon!

Kas noin vaan: piirre hänet kuoloon määrää.
Lepidus, Caesarin käy asuntoon,
Tuo sieltä jälkisäännös: katsotaanpa,
Tuot' eikö voisi hiukan karsia.

LEPIDUS.

Tapaanko teitä täällä sitten?

OCTAVIUS.

Täällä
Tai Capitolissa.

(Lepidus lähtee.)

ANTONIUS.

Hän arvoton
Ja halpa mies on, jok' ei muuhun kelpaa
Kuin asioille. Onko kohtuus, että
Kun mailman kolmikertaisen me jaamme,
Hän kolmantena osan saa?

OCTAVIUS.

Sen luulit,
Kun listast' annoit hänen ääntää tässä
Mustassa valtapannan neuvostossa.

ANTONIUS.

Enemmän mull' on vuosia kuin sulla.
Vaikk' arvoj' ahdammekin hänen päälleen,

Keventäin omaa parjauksen taakkaa,
 Hän niitä kantaa vaan kuin aasi kultaa,
 Hikoilee, huokaa taakan alla, mennen
 Mihin sit' ajamme tai talutamme.
 Kun aarteet se on määräpaikkaan vienyt,
 Pois taakka riisutaan, ja joutilaana
 Saa aasi mennä, korviansa puistaa,
 Ja käyttää yhteislaidunta.

OCTAVIUS.

Tee tahtos;
 Kokenut, reipas sotur' on hän vaan.

ANTONIUS.

Octavius, niin on heponikin; senvuoks'
 Apetta saa se paljon. Sep' on eläin,
 Jok' oppimalla osaa taistella,
 Ja kääntää, seistä, täyttä laukkaa kiittää,
 Kun henkeni sen ruumiin liikkeit' ohjaa.
 Ja muut' ei Lepiduskaan laillaan; häntä
 Opettaa, ohjata ja ajaa täytyy.
 Mies tylsäpäinen, jonka ravintona
 Hylätyt tähteet on ja matkimiset.
 Se mik' on muille vanhaa, kulunutta,
 Se hälle uutta on; työkaluun häntä
 Vaan sopii verrata. -- Ja nyt, Octavius,
 Saat suuria sa asioita kuulla:
 Väkeä Cassius ja Brutus pestaa,
 Ja oiti täytyy pysty tehdä heille.
 Siis liitto kokoon, ystävämme turvaan,
 Ja kaikki parhaat voimat käytäntöön!
 Ja neuvoa nyt oiti pitäkäämme,
 Mitenkä salajuonet saatais ilmi
 Ja julkivaarat parhain vältettäisi.

OCTAVIUS.

Se tehdään: paaluss' olemme nyt kiinni,
 Ja ympärillä haukkuu vihamiehet.
 Ja monellapa hymysuulla, pelkään,
 Tuhansin juonia on sydämessä.

(Lähtevät.)

Toinen kohta.

Bruton teltan edusta, leirissä Sardeen luona.

(Rummun pärrytystä. Brutus, Lucilius, Lucius ja sotamiehiä tulee. Pindarus ja Titinius kohtaavat heitä.)

BRUTUS.

Seis!

LUCILIUS.

Tunnussana! Seis!

BRUTUS.

Kuink' on, Lucilius? Onko herras täällä?

LUCILIUS.

Lähellä aivan; tässä Pindarus
Tuo terveisiä sulle herraltansa.

BRUTUS.

Terveiset hyvät. -- Herras, Pindarus, --
Tahallaan taikka vieteltynä -- mulle
Suurt' antanut on syytä toivomaan
Työn tehdyn tekemättömäksi; mut tyydyn,
Jos lähell' on hän.

PINDARUS.

Jalo herrani
Esiintyy -- muut' en luule -- kaltaisenaan:
Rehellisenä sekä arvokkaana.

BRUTUS.

En häntä epäile. -- Lucilius, kuules:
Sanopa, kuinka hän sun otti vastaan.

LUCILIUS.

Sävyisästi ja kohteliaasti aivan,
Mut ei niin helläll' ystävyydellä,
Niin suoralla ja tuttavalla lailla
Kuin ennen muinoin.

BRUTUS.

Ystävän sa kuvaat,
Jonk' omi lämpö jähtynyt. Lucilius,
Kun rakkaus alkaa sairastaa ja kuolla,
Se käyttää pakkotapoja; mut suora
Ja puhdas ystävyys ei juonta tunne.
Kavala mies, kuin hepo pohdikas,
Rehentelee ja näyttää uljahalta,
Mut verisen kun kannus-iskun tuntee,
Niin kaatuu harja ja, kuin luihu luuska,
Se uupuu. -- Miss' on miehen sotajoukko?

LUCILIUS.

Yöks oli määrä Sardeesen sen jäädä;
Mut suurin osa, koko ratsasväki,
On hällä myötänä.

(Marssi kuuluu.)

BRUTUS.

Vait! Hän jo saapuu.
Marssissa hiljaisessa häntä vastaan!

(Cassius ja sotamiehiä tulee.)

CASSIUS.

Seis!

BRUTUS.

Seis! Anna käskyn käydä,

1 SOTAMIES.

Seis!

2 SOTAMIES.

Seis!

3 SOTAMIES.

Seis!

CASSIUS.

Minulle väärin teit sä, jalo veikko.

BRUTUS.

Jumalat, tuomitkaatte! Teenkö väärin
Viholliselle? Kuin siis ystävälle?

CASSIUS.

Sun tynnen muotos alla piilee vääräys;
Ja kun sa sitä teet --

BRUTUS.

Oi, tynny, Cassius;
Tuo kantees ilmi hiljaa. -- Sinut tunnen. --
Täss' sotajoukkojemme kuullen, joiden
Pitäisi meitä ystävinä nähdä,
Älkäämme kiistelkö. Pois heidät käske;
Tuo sitten teltassani kantees julki,
Niin kuulla sua tahdon.

CASSIUS.

Pindarus,
Sa käske päälliköitä viemään joukot
Vähäisen matkan päähän.

BRUTUS.

Samoin sinä,
 Lucilius; telttaan älä ketään päästä,
 Ennenkuin päättynyt on haastelumme.
 Ovelle vahdiks Lucius ja Titiniua.

(Lähtevät.)

Kolmas kohtaaus.

Bruton teltassa.

(Brutus ja Cassius tulevat.)

CASSIUS.

Minulle väärin teit, se näkyy tästä:
 Sa Lucius Pellaa herjasit ja haukuit,
 Kun Sardeelaisilta hän lahjoj' otti.
 Se kirje, jossa häntä puolustin ma,
 Kun tunsin miehen, halvaks katsottiin.

BRUTUS.

Teit itse väärin, moista puolustaissas.

CASSIUS.

Ei tähän aikaan ole sopivaista
 Jokaista pientä vikaa saivarrella.

BRUTUS.

Suo anteeks: itsellä on huono maine.
 Siit' ett' on sulla pitkät sormet, Cassius;
 Rahasta virkoja sa myyt ja kaupit
 Kelvottomille.

CASSIUS.

Mulla pitkät sormet?
 Sen tiedät Bruton sanovan; ne muuten
 Viimeiset sanas oisi, jumal'auta!

BRUTUS.

On lahjain kaunisteena Cassion nimi,
 Ja senvuoks kurituskin peittää päänsä.

CASSIUS.

Kuritus!

BRUTUS.

Mars-kuuta muista, muista Mars-kuun päivää
 Viidettätoista! Eikö suuri Julius
 Oikeuden vuoksi vuodattanut vertaan?
 Ken konna häneen koski, puukkons' iski
 Muun vuoks kuin oikeuden? Nyt yskö meistä,

Joilt' uljain mies maan pääll' on surmans' saanut,
 Kun rosvoj' auttoi, -- mekö tahraisimme
 Kätemme katalilla lahjoilla,
 Pois myyden kunniamme uran laajan
 Niin turhasta, kuin kouran täys' on kultaa.
 Parempi koira, joka kuuta haukkuu,
 Kuin moinen Rooman mies.

CASSIUS.

Mua älä hauku!
 En sitä kärsi. Itses unhotat sa,
 Kun näin mua härnäät. Sotur' olen minä
 Vanhempi, kokeneempi, taitavampi
 Kuin sinä käskyj' antamaan.

BRUTUS.

No, no!
 Sit' et sin' ole, Cassius.

CASSIUS.

Mut kas olen.

BRUTUS.

Et, sanon minä.

CASSIUS.

Älä mua härnää;
 Ma hairahtua voisin. Omaa turvaas
 Sa katso; älä kauemmin mua kiusaa.

BRUTUS.

Pois, halpa mies!

CASSIUS.

Se onko mahdollista?

BRUTUS.

Mua kuule; puhua nyt tahdon minä.
 Pitääkö mun sun hurjaa vimmaas väistää,
 Ja hullun tuijotusta säikähtää?

CASSIUS.

Jumalat! Tuoko minun kestää täytyy?

BRUTUS.

Niin se ja vielä muuta! Suutu, suutu,
 Siks että korska sydämesi halkee!

Käy, orjillesi näytä kiukkus; pane
 Vapisemahan orjas. Munko väistää?
 Sua kursailla? ja nöyräst' imarrella
 Sun oikkupäisyyttäs? Ei, jumal'auta!
 Saat itse sappes myrkyn niellä, vaikka
 Repeisit siitä. Tästä päivästä' alkain
 Sua huvikseni käytän vaan, ja nauran,
 Kun sappes paisuu.

CASSIUS.

Näiäkö siis on tullut?

BRUTUS.

Paremmaks soturiksi sanot itses:
 Osoita se ja toteen näytä kerskas;
 Mua huvittais se. Minä mielelläni
 Hyväksi käytän jalon miehen opit.

CASSIUS.

Mua yhä loukkaat, Brutus, yhä; sanoin:
 Vanhempi sotur', enkä parempi.
 Sanoinko: parempi?

BRUTUS.

Se mulle yhtä.

CASSIUS.

Näin solvata ei tohtinut mua Caesar.

BRUTUS.

Vait! Hänt' et kiusata näin tohtinut.

CASSIUS.

En tohtinut?

BRUTUS.

Et.

CASSIUS.

Enkö tohtinut?

BRUTUS.

Et tohtinut, vaikk' olis henkes mennyt.

CASSIUS.

Äl' ystävytteni liiaks luota:
 Voin tehdä työn, jot' ehkä katuisin ma.

BRUTUS.

Sen teit, jot' olis katua sun tullut.
 Mua ei sun uhkas, Cassius, säikyttä.
 Niin vahva mull' on varus kunnossani,
 Ett' ohi käy ne niin kuin tuulen henki,
 Jost' en ma huoli. Rahasumman sulta
 Ma pyysin; kielsit sen. En kultaa minä
 Voi halvoin keinoin laittaa. Kautta taivaan!
 Sydämen' ennen rahoiks lyön ja valan
 Vereni drakmoiksi, kuin petoksella
 Maanmiehen känsäisestä kourast' äyriin
 Katalan kiskon. Sanan sulle laitoin
 Ja kultaa pyysin joukoilleni palkaks';
 Sen kielsit. Tuoko Cassion kaltaist' on?
 Mult' oisko saman vastuun Cassius saanut?
 Niin saidaksi jos Brutus tulee, että
 Noin halvan rovon ystävältään kätkee,
 Varusta silloin nuoles, taivaan taatto,
 Ja hänet murskaks lyö!

CASSIUS.

En kieltänyt ma.

BRUTUS.

Sen teit.

CASSIUS.

En tehnyt: vastuuntuoja viisas
 Ei ollut. -- Sydämeni murtaa Brutus.
 Suo ystäv' anteeks ystävänsä puutteet,
 Mut mun vaan Brutus tekee suuremmiksi.

BRUTUS.

En sitä tee, jos niill' et mua vaivaa.

CASSIUS.

Et rakasta mua.

BRUTUS.

Vikojasi en.

CASSIUS.

Ei silmä ystävän näe vikaa moista.

BRUTUS.

Imartelijan ei, vaikk' oliskin se
 Niin suuren suuri kuin Olympin huippu.

CASSIUS.

Antonius, nuor' Octavius, tulkaa, tulkaa.
 Ja kostakaa nyt Cassiolle yksin!
 Väsynyt Cassius on mailmaan:
 Hänt' ystäv' ivaa, veli vainoo; häntä
 Kuin orjaa haukutahan; viat kaikki
 Vakoillaan, kirjaan pannaan, muistin avuks,
 Ja vasten naamaa viskataan. Oi, hengen
 Pois silmäin kautta vois in itkeä! --
 Tikari tuoss' on, tässä paljas rinta,
 Ja siinä sydän, kultaa kallihimpi
 Ja rikkahampi Pluton aarnioita;
 Jos olet roomalainen, pois se riistä!
 Ken kullan kielsi, antaa sydämensä.
 Nyt iske, niinkuin Caesariin; ma tiedän:
 Kun vihas suurin oli, silloin lemmit
 Hänt' enemmän kuin koskaan Cassiota.

BRUTUS.

Tikaris tuppeen! Suutu mielin määrin;
 Tee, mitä mielit, herjan otan leikiks.
 Ikeessä, Cassius, olet lampaan kanssa:
 Se harmin kätkee niinkuin tulen pii;
 Jos kovaa lyöt, yht'äkkiä se sähköää,
 Mut koht' on kylmä taas.

CASSIUS.

Elääkö Cassius
 Huviksi vaan ja nauruks Brutollensa,
 Kun synkeys ja huoli häntä vaivaa?

BRUTUS.

Niin, synkkä olinkin, kun lausuin tuon.

CASSIUS.

Sen verran tunnustat siis? Kätes mulle!

BRUTUS.

Vie sydänkin!

CASSIUS.

Oi Brutus!

BRUTUS.

Mitä tahdot?

CASSIUS.

Sull' eikö ystävyyttä suomaan anteeks,
 Kun kiukku tuo, jonk' äidiltäni perin,
 Mun saattaa muistamattomaks?

BRUTUS.

On, Cassius!
 Kun vasta Brutoos vihastut, hän äitis
 Toruvan luulee, ja sun rauhaan jättää.

(Melua ulkona.)

RUNOILIJA (ulkona).
 Mua oiti päästä päälliköiden luo!
 Toraavat keskenään he; eikä hyvä,
 Ett' ovat yksin.

LUCILIUS (ulkona).

Heidän luo et pääse.

RUNOILIJA (ulkona).
 Ei muu kuin surma voi mua estää.

(Runoilija tulee sisään. Lucilius, Titinius ja Lucius jäljissä.)

CASSIUS.

Mik' ompi? Mitä tahdot?

RUNOILIJA.

Hävetkää, päälliköt! Mit' aiotten?
 Sopikaa: riidellä ei kelpaa moisten meillä;
 Mull' enemmän on, tietkääs, vuosia kuin teillä.

CASSIUS.

Ha, ha! Kuin kehnot on sen rentun riimit!

BRUTUS.

Pois, lurjus! Mene tiehes, hävytön!

CASSIUS.

Suvaitse häntä: tapa häll' on moinen.

BRUTUS.

Sen tiedän, jos hän tietää aikansa.
 Mit' ilviöillä sodassa on virkaa?
 Pois täältä, mies!

CASSIUS.

Pois! Tiehes!

(Runoilija lähtee.)

BRUTUS.

Käskäkäätte,
 Lucilius ja Titinius, päälliköitä
 Yösjaa miehillensä hankkimaan.

CASSIUS.

Palatkaa sitten sekä tuokaa joutuun
 Messala tänne.

(Lucilius ja Titinius lähtevät.)

BRUTUS.

Lucius, viinimalja!

(Lucius lähtee.)

CASSIUS.

En olis noin sun luullut suuttuvan.

BRUTUS.

Oi, Cassius, monet murheet mua painaa.

CASSIUS.

Et käytä tietoviisauttas, jos voittaa
 Noin satunnainen haitta sun.

BRUTUS.

Ei ykskään
 Näin kestä huoltaan: Portia on kuollut.

CASSIUS.

Kuin? Portia?

BRUTUS.

Hän on kuollut.

CASSIUS.

Kuinka minä,
 Kun noin sua vastustin, voin surman välttää? --
 Oi, tappiota suurta, haikeaa! --
 Mihinkä tautiin?

BRUTUS.

Suruun, pois kun läksin,
 Ja harmiin, ett' Antonius ja Octavius
 On vallan saaneet -- kuolonsanan kanssa
 Se tieto tuli: -- se vei järjen hältä,
 Ja yksin jäätyään hän tulen nieli.

CASSIUS.

Ja kuoli?

BRUTUS.

Niin.

CASSIUS.

Ikuiset jumalat!

(Lucius palajaa, tuoden viiniä ja tuohuksia.)

BRUTUS.

Hänestä vait nyt! -- Viinimalja tänne! --
Näin hautaan tuohon, Cassius, vihat kaikki.

(Juo.)

CASSIUS.

Suloinen malja sydämeni janoon!
Niin, Lucius, lasi kukkuralleen täytä;
En Bruton lemmeistä voi kyllin juoda.

(Juo.)

BRUTUS.

Titinius, sisään!

(Lucius lähtee.)

(Titinius ja Messala tulevat.)

Terve, Messala!

Nyt valon ääreen tähän istukaamme
Ja tuumaikaamme, mitä vaatii tarve.

CASSIUS.

Vai Portia kuollut!

BRUTUS.

Pyydän, vaiti siitä! --

Messala, tuoss' on kirje, joka kertoo,
Ett' Antonius ja nuor' Octavius
Lukuisin määrin meitä vastaan ryntää,
Philippiin kulkuansa ohjaten.

MESSALA.

Mull' ompi kirje samaa sisällystä.

BRUTUS.

No, mit' on siinä muuta?

MESSALA.

Että pannaJa
henkipatto-julistusten kautta
Antonius, Octavius ja Lepidus
Senaattoreita sataan surmanneet on.

BRUTUS.

Siis yht' ei pidä kirjeet: seitsenkymment'
On tämän mukaan heitä, jotka käskyst'
On surman saaneet; Cicerokin niitä.

CASSIUS.

Kuin? Cicero?

MESSALA.

Niin, Cicero on kuollut
Ja saman pannajulistuksen kautta. --
Kirjeenne saitteko te vaimoltanne?

BRUTUS.

En, Messala.

MESSALA.

Ja kirjeess' eikö mitään hänest' ole?

BRUTUS.

Ei, Messala, ei mitään.

MESSALA.

Kummallista!

BRUTUS.

Kuin niin? No, onko teidän kirjeessänne?

MESSALA.

Ei, herra hyvä.

BRUTUS.

Totuus sanokaa,
Niin totta kuin olette roomalainen!

MESSALA.

Siis, totuus kestää kuin roomalainen.
Hän kuollut on ja kummaisella lailla.

BRUTUS.

Hyvästi, Portia! -- Kuolla meidän täytyy.
Se aatos, että kuolisi hän kerran,

Nyt mulle voimaa kestämaan sit' antaa.

MESSALA.

Noin kestää suuret suuren tappion.

CASSIUS.

Ma keinon niinkuin tekin kyllä tunnen,
Mut tuota luontoni ei kestäis sentään.

BRUTUS.

Nyt toimiin eläviin! -- Mit' aattelette!
Philippiinkö nyt marssitaan?

CASSIUS.

Se minust'
Ei ole hyvä.

BRUTUS.

Perustus?

CASSIUS.

On tämä:
Parast' ett' etsii vihollinen meitä;
Näin vahinkota saa hän, varat kuihtuu
Ja väki uupuu, me kun paikoillamme
Lepäämme, kooten miehuutta ja voimaa.

BRUTUS.

Hyväkin syy saa parempaansa väistää
Täält' alkain on Philippiin asti kansa
Pakosta vaan ja muodoks ystävämme;
Napisten suorittaa se verojansa.
Vihollinen jos siitä kautta marssii,
Lukunsa heistä täydentäin, hän meihin
Rohkeena, usin, tuorein voimin karkaa.
Sen edun hältä estämme, jos teemme
Philippin luona hälle vastarintaa,
Tää kansa takanamme.

CASSIUS.

Kuule, veikko!

BRUTUS.

Suvaitse hiukan! -- Muista lisäksi, että
Meist' ystävämme kärsineet on paljon.
Asia kyps' on, joukot täpötäydet;
Vihollinen se kasvaa joka päivä;
Me huipull' olemme, nyt alkaa lasku.

Vuoks' on ja luode ihmiskohtaloissa:
 Jos vaarin otat nousun, vie se onneen,
 Jos laiminlyöt sen, koko elinjuoksus st
 Kareihin takeltuu ja kurjuuteen.
 Semmoinen täysi luode nyt on meillä;
 Jos emme virtaa tarkkaa nyt ja seuraa,
 Niin hukkuu laivamme ja tavaramme.

CASSIUS.

No, tehdään niinkuin tahdot; matkaan siis!
 Philippin luona heitä kohdatkaamme.

BRUTUS.

Yö synkkä kesken puhett' yltää meidät;
 Veronsa luonto vaatii; suodaan sille
 Lepoa hiukan nyt, mut niukast' aivan.
 Viel' onko puhumista?

CASSIUS.

Ei; hyv' yötä!
 Varahin pystyyn siis ja matkaan.

BRUTUS.

Lucius!
 (Lucius tulee.)
 Yönuttuni! --

(Lucius lähtee.)

Hyvästi, Messala! --
 Titinius, hyvää yötä! -- Jalo, jalo Cassius,
 Hyv' yötä! suloist' unta!

CASSIUS.

Armas veikko!
 Tää yö se huonost' alkoi; älköön koskaan
 Väliimme tulko moinen epäsointu,
 Niin, älköön, Brutus!

BRUTUS.

Kaikk' on hyvin taas.

CASSIUS.

Hyv' yötä siis!

BRUTUS.

Hyv' yötä, rakas veikko!

TITINIUS ja MESSALA.
Hyv' yötä, herrani!

BRUTUS.

Hyvästi, kaikki!
(Cassius, Titinius ja Messala lähtevät.)
(Lucius palajaa, tuoden yönutun.)
Tuo tänne nuttu! Miss' on soittimesi?

LUCIUS.

Teltassa tässä.

BRUTUS.

Uninenko noin?
Mies parka, en sua moiti: liiaks valvoit.
Tuo tänne Claudius ja joku toinen
Makaamaan patjoilla mun teltassani.

LUCIUS.

Varro ja Claudius!

(Varro ja Claudius tulevat.)

VARRO.

Kutsuitteko, herra?

BRUTUS.

Ma pyydän, maatkaa teltassani täällä;
Teit' ehkä kohta herätän mä viemään
Sanoman veljelleni Cassiolle.

VARRO.

Jos suvaitsette, jäämme vartomaan.

BRUTUS.

Ei, sit' en tahdo; maatkaa, ystäväni;

(Varro ja Claudius laskeuvat maata.)
Kentiesi vielä päätökseni muutan. --
Kas täss' on, Lucius, kirja, jota etsin,
Yönutun taskuhun sen olin pannut.

LUCIUS.

Niin, tiesin ett'en minä sitä saanut.

BRUTUS.

Unohdan paljon: ole kärsiväinen.
Viel' auki voitko pitää raskaat silmäs
Ja soittaa soittimellas jonkun laulun.

LUCIUS.

Jos tahdotte, niin kyllä.

BRUTUS.

Tahdon, poika.

Sua paljon vaivaan, mutta nöyrä olet.

LUCIUS.

Velvollisuuten' on se.

BRUTUS.

Ei mun pitäis

Velvoilisuuttas käyttää yli voimais:

Lepoa, tiedän, vaatii veri nuori.

LUCIUS.

Min' olen nukkunut jo, hyvä herra.

BRUTUS.

No, sepä hyvä; untas saat sa jatkaa;

En kauan sua vaivaa; jos ma elän,

Sua palkitsen. --

(Laulua ja soittoa.)

Uninen sävel! -- Murhallinen uni!

Noin lyijysauvallasko poikaa painat,

Kun sulle soittaa hän? -- Hyv' yötä, lapsi!

Ei sydänt' ole mulla herättää sua.

Mut jos sa nuokut, särjet soittimes;

Sen otan pois. Nyt, poikani, hyv' yötä! --

Mut, annas olla, lehden kai ma taitoin,

Kun päätin lukuni? -- Täss' on se, luulen.

(Istuutuu.)

(Caesarin haamu ilmestyy.)

Kuink' on tuo valo himmi! -- Haa! ken tuossa?

Se, luulen, on vaan silmissäni heikkous,

Jok' ilmiön tuon hirvittävän luopi.

Se käypi päälle. -- Oletko sa ken?

Jumala, enkeli vai perkelekö,

Kun hiukset pöyristät ja veren jäädät?

Mik' olet, sano?

HAAMU.

Paha henkes, Brutus.

BRUTUS.

Ja miksi tulet?

HAAMU.

Kertomahan, että
Philippin luona näät mun jälleen.

BRUTUS.

Hyvä!
Siis nään sun jälleen?

HAAMU.

Niin, Philippin luona.

BRUTUS.

No niin, Philippin luona siis. --

(Haamu katoaa.)

Juur mieltän'
Kun rohkaisin, sa katoot; enemmänkin
Puhunut oisin kanssas, paha henki. --
Hoi! Lucius! -- Varro! Claudius! Nouskaa, miehet! --
Claudius!

LUCIUS.

Kielet, herra, eivät soinnu.

BRUTUS.

Hän luulee yhä vielä soittavansa. --
Heräjä, Lucius!

LUCIUS.

Herra hyvä, mitä?

BRUTUS.

Unissas huusit, Lucius; näitkö unta?

LUCIUS.

En, herra, min' en huutaneeni tiedä.

BRUTUS.

Ei, kyllä huusit. Näitkö sinä mitä?

LUCIUS.

En mitään, herra.

BRUTUS.

No, nuku jälleen, Lucius. -- Claudius, hoi!

(Varrolle.)

Mies sinä, nouse!

VARRO.

Mitä, herra?

CLAUDIUS.

Mitä, herra?

BRUTUS.

Miks huusitten te unissanne, pojat?

VARRO & CLAUDIUS.

Me? Mekö?

BRUTUS.

Niin, te; näittekö te mitä?

VARRO.

En, min' en mitään nähnyt.

CLAUDIUS.

Enkä minä.

BRUTUS.

Terveiset viekää veli Cassiolle,
Ett' ennalta hän varhain matkaan lähtee.
Me tulemme jäljestä.

VARRO & CLAUDIUS.

Kyllä, herra.

(Menevät.)

VIIDES NÄYTÖS.

Ensimmäinen kohta.

Philippin kenttä.

(Antonius ja Octavius sotajoukkoineen tulevat.)

OCTAVIUS.

Nyt toiveemme on täyttynyt, Antonius:
Vihollinen ei tule alas, sanoit,
Vaan pysy vuorill' ylähällä tuolla.
Ei käynyt niin; sen joukot saapuu, vaatein
Philippin luona meitä taisteluun;

He ennen vastaavat kuin kysytäänkään.

ANTONIUS.

Pah! minä heidän aatoksensa tunnen
Ja tiedän tuohon syyn: he mielellään nyt
Toisaanne marssis; pelvon pöyhkeydellä
Tuolt' alas astuvat he, luullen, että
Meit' uskomaan saa muoto heidät uljaiks.
Mut eipäs niin.

(Sanansaattaja tulee.)

SANANSAATTAJA.

Aseihin, päälliköt!
Vihollinen jo uhkeana saapuu,
Veristä sotalippuansa nostain.
Jotakin tehtävä on viipymättä.

ANTONIUS.

Octavius, vie vastaan joukkos vitkaan.
Vasenta sotakentän puolta kulje.

OCTAVIUS.

Ei, oikeata; vasent' astu itse.

ANTONIUS.

Miks riitaa haastat nyt, kun hätä pääll' on?

OCTAVIUS.

En riitaa haasta, mutta niin sen tahdon.

(Marssi.)

(Rummun pärrytystä. Brutus ja Cassius sotajoukkoineen tulevat; Lucius, Titinius, Messala ja muita.)

BRUTUS.

He seisattuvat: heill' on puhumista.

CASSIUS.

Titinius, seis! Nyt esiin haasteluun.

OCTAVIUS.

Antonius, merkin rynnäkköönkö annan?

ANTONIUS.

Ei, Caesar, hyökätäkööt he ensin päälle.
Esille; päälliköill' on puhumista.

OCTAVIUS.

Seis, kunnes saatte merkin.

BRUTUS.

Kansalaiset,
Sana ensin, isku sitten, eikö niin?

OCTAVIUS.

Ei sanat meille rakkaampaa kuin teille.

BRUTUS.

Octavius, parempi kuin häijy isku
On kaunis sana.

ANTONIUS.

Kauniin sanan alla
On iskus häijyt, Brutus: muista haavaa,
Min Caesarin sydämeen löitte, huutain:
"Eläköön Caesar, eläköön!"

CASSIUS.

Antonius,
Sun iskus suunta tuntematon viel' on;
Mut Hyblan mehiläisilt' ovat meden
Sun sanas ryöstäneet.[5]

ANTONIUS.

Mut pistint' ei.

BRUTUS.

O, vieläp' äänenkin ja horinankin
Varastit heilt', Antonius; viisast' ompi,
Ett' uhkaat ennen kuin sa pistät.

ANTONIUS.

Konnat,
Sit' ette tehneet te, kun tikarinne
Caesarin sydämessä toisiins' iski.
Te irjuitte kuin apinat, kuin tiistit
Te ryömitte, kuin orjat matelitte,
Suudellen hänen jalkojaan, sill' aikaa
Kun Casca piru niinkuin koira takaa
Hänt' iski niskaan. Imartelijat te!

CASSIUS.

Imartelijat! -- Syytä itsees, Brutus.
Tuo kieli noin ei tänään meitä herjais,
Jos Cassiot' olis kuultu.

OCTAVIUS.

Asiaan!
 Jos väite hien tuo, niin todistus se
 Punaisempia pisaroita kysyy.
 Näin, katsos, miekan vedän
 Nyt pettureita vastaan! Milloin luulet
 Mun pistävän sen tuppeen taas? En ennen,
 Kuin täysin kostetut nuo kolmekolmatt'
 On haavaa Caesarin, tai toinen Caesar
 Saa petturien miekan kautta surman.

BRUTUS.

Sa, Caesar, et saa surmaas pettureilta,
 Jos niit' ei ole seurassas.

OCTAVIUS.

Sen toivon.
 En Bruton miekan uhriks syntyntykään.

BRUTUS.

Vaikk' oisit suku suurin mies, et voisi
 Jalompaa surmaa saada, nuorukainen.

CASSIUS.

Kurikas vesa, tuot' ei ansaitse hän,
 Se juomarin ja rentun seuralainen.

ANTONIUS.

Se vanha Cassius!

OCTAVIUS.

Tule pois, Antonius!
 Teit' ilcumme, te konnat, vasten naamaa!
 Kentälle otteluun, jos uskallatte!
 Jos ette nyt, niin toiste, milloin maittaa.

(Antonius ja Octavius sotajoukkoineen lähtevät.)

CASSIUS.

Soi, tuuli! Paisu, aalto! Keinuu, venhe!
 Nyt myrsky vallall' on, ja kaikki kaupan!

BRUTUS.

Lucilius, hoi! Mua kuule!

LUCILIUS.

Mitä, herra?

(Brutus ja Lucilius haastelevat keskenänsä syrjässä.)

CASSIUS.

Messala!

MESSALA.

Mitä, herrani?

CASSIUS.

Messala,

Tää synnyinpäivän' on; juur tällä päiväll'
 On Cassius syntynyt. Messala, kätes!
 Todista sinä, että pakost' aivan,
 Niin kuin Pompejus, kaiken vapautemme
 Nyt yhden tappeluksen nojaan heitän
 Sa tiedät että kiivaast' Epicuron
 Opissa riipuin; nyt on mieli toinen,
 Ja puoliks merkkejä ja enteit' uskon.
 Matkalla Sardeest' etulippuhumme
 Kaks suurta kotkaa laski, siihen jääden,
 Soturin kädest' ahmien ja syöden.
 Philippiin tänne seuras kotkat meitä;
 Tän' aamuna ne katosi. Sen sijaan
 Varikset, korpit, sääsket päämme päällä
 Nyt leijuu, alas meihin katsoin niinkuin
 Saaliisen sairaalloiseen. Niiden varjot
 Kuin pahan enteen taivas on, jonk' alla
 Väkemme makaa hengen hieverissä.

MESSALA.

Tuot' älkää uskoko.

CASSIUS.

Vaan puoliks uskon.

Nyt mieli mulla raitis on ja valmis
 Lujana kestävähän kaikki vaarat.

BRUTUS.

Juur niin, Lucilius.

LUCILIUS.

Meitä, jalo Brutus,
 Jumalat tänään suosikoot, ett' elää
 Ikämme saamme rauhass' ystävyksin.
 Mut kosk' on epävarma ihmis-onni,
 Niin varokaamme mitä pahinta.
 Jos menetämme tämän tappelun,
 Niin tämä viimeinen on haastelumme.
 Mit' olet päättänyt sa silloin tehdä?

BRUTUS.

Sen viisaukopin mukaan, joka käski
 Mun moittimahan Caton itsemurhaa, --
 En tiedä miks, mut minust' akkamaist' on
 Ja halpaa, lyhentää noin elämäänsä,
 Pelosta mitä tapahtua voisi, --
 Ma kärsimähän valmistaun ja varron,
 Mit' ylivoimat suovat, joiden vallass'
 On kohtalomme.

CASSIUS.

Siis, jos menetämme,
 Niin voittosaatoss' annat itses Rooman
 Katuja pitkin viedä?

BRUTUS.

En, en, Cassius!
 Äl' usko, jalo Rooman mies, ett' astuu
 Kahleissa koskaan Brutus Roomaan. Siks on
 Hän liian ylpeä. Tää päivä päättäv'
 On työn, jonk' alkoi Mars-kuun viidestoista.
 Ja vieläkö me tavataan, en tiedä!
 Siis iki-jäähyväiset ottakaamme:
 Hyvästi, Cassius, ijäks, ijäksi!
 Jos vielä tavataan, niin hymyillään;
 Jos ei, -- no, onhan jäähyväiset tehty.

CASSIUS.

Hyvästi, Brutus, ijäks, ijäksi!
 Jos tavataan, niin totta hymyillään;
 Jos ei -- no niin, on jäähyväiset tehty.

BRUTUS.

Eteenpäin mars! -- Oi, ennalta jos tietäis,
 Mitenkä tänkin päivän toimi päättyy!
 Mut onhan siinä, että päättyy päivä,
 On silloin päätös tietty. -- Mars ja matkaan!

(Lähtevät.)

Toinen kohtaus.

Tappelutanner.

(Sotahuutoja. Brutus ja Messala tulevat.)

BRUTUS.

Messala, ratsahille joutuun! Laita
 Tuon puolen legioille nämä käskyt.

(Ankarata melua.)

Yht'aikaa rynnätkööt he: huomaan että
Octavion sivustall' on toimet veltot;
Pikainen ryntäys heidät kukistaa.
Messala, joudu! Vuorilt' alas kaikki.

(Lähtevät.)

Kolmas kohtaus.

Toinen kohta tappelutannerta.

(Miekankalsketta. Cassius ja Titinius tulevat.)

CASSIUS.

Titinius, katsos, kuin ne konnat karkaa!
Ma omiani vastaan sodin itse:
Tuo lippumiesi tuossa pakoon kääntyi,
Ma tapoin pelkurin ja otin lipun.

TITINIUS.

Oi! Brutus liian varhain merkin antoi;
Hän liian kiivaast' Octaviota vastaan
Etuaan käytti; väki ryöstöön läksi;
Sill' aikaa piiritti Antonius meidät.

(Pindarus tulee.)

PINDARUS.

Kauemmaks paetkaatte, kauemmaksi!
Antonius on jo teltoissanne, herra.
Siis pakoon, jalo Cassius, kauas pakoon!

CASSIUS.

Tää kunnas kyllin kaukan' on. Kas, kas!
Titinius, telttaniko tuolla palaa?

TITINIUS.

Niin, herrani.

CASSIUS.

Titinius, jos mua lemmit,
Heponi selkään käy ja kannust' anna,
Siks että sun se vie tuon joukon luokse
Ja tänne jälleen: tiedon tahdon, onko
Vihollisia nuo vai ystäviä.

TITINIUS.

Kuin aatos olen joutuun täällä jälleen.

(Lähtee.)

CASSIUS.

Käy, Pindarus, ja kunnaan huippuun nouse.
Näköni ain' on heikko ollut; tarkkaa
Ja kerro, mitä näät sä tanterella.

(Pindarus lähtee.)

Enskerran tänä päivänä ma hengin;
Nyt aika umpeen mennyt on: nyt päätän
Miss' aloin; kiertons' elämä on tehnyt. --
No, mitä näet?

PINDARUS (ylhäällä.)

Oi, herra!

CASSIUS.

Mitä näet sä?

PINDARUS.

Titinion piirittävät ratsasmiehet;
He täyttä laukkaa päälle käyvät; -- hänkin
Hevostaan kannustaa: -- nyt kannoill' ovat; --
Titinius, nyt! -- he käyvät maahan; -- hän myös: --
Vangittu on hän;

(Riemuhuutoja.)

Kuulkaa riemastusta!

CASSIUS.

Pois! Älä katso enää! -- Voi, mua kurjaa,
Kun elän siks ett' ystäväni parhaan
Näen silmieni eessä vangituksi! --

(Pindarus palajaa.)

Käy tänne, poika!
Kun Parthiassa vangiks sinut tein,
Niin, henkes säästän, valan otin sulta,
Ett' tekisit sa kaikki mitä käsken.
Valasi muista! Vapaa mies nyt ollos,
Ja miekka tuo, mi Caesarin on ruumiin
Lävistänyt, nyt tähän rintaan työnnä.
Ei, älä vastaa! -- Tuossa, kahvaan tartu;
Kun kasvon' olen peittänyt -- kas näin --
Nyt iske miekkas! -- Koston sait nyt, Caesar,
Samalla miekalla, jok' itses surmas.

(Kuolee.)

PINDARUS.

Siis olen vapaa; sit' en toki tahtois

Ma tällä hinnall' olla. Cassius, oi!
 Pois Pindarus nyt täältä rientää maille,
 Miss' ei hänt' ykskään roomalainen näe.

(Lähtee.)

(Titinius ja Messala tulevat.)

MESSALA.

Titinius, niin, se vaihtokauppaa vaan on:
 Octavion voitti uljaan Bruton joukot,
 Ja Cassion väen taas Antonius.

TITINIUS.

Se tieto Cassiot' ilahuttaa varmaan.

MESSALA.

Mihinkä jäi hän?

TITINIUS.

Toivotonna aivan
 Orjansa kanssa kunnahalle tälle.

MESSALA.

Tuoll' eikö maassa makaa hän?

TITINIUS.

Hän makaa
 Kuin olis hengetön. Voi!

MESSALA.

Hätkö on se?

TITINIUS.

Ei, Messala, se oli hän, mut enää
 Ei Cassiot' ole. -- Ilta-aurinkoinen,
 Kuin sinä säderuskoss' yöhön vaivut,
 Niin laski veriruskoon Cassion päivä!
 Nyt Rooman aurinko on laskenut.
 Nyt päivämme on päässä; pilvet, usmat
 Ja vaarat uhkaa; työmme nyt on tehty!
 Epäilyks voitostani tuon sai aikaan.

MESSALA.

Epäilyks kaikesta sen aikaan sai.
 Kirottu hairaus, raskaan mielen lapsi!
 Miks olemattomia kuvaat herkkäin
 Ihmisten mieliin? Hairaus, valeen siitty!
 Ei onnellinen ole koskaan syntys:
 Sa surmaat äidin, joka sua kantoi.

TITINIUS.

Hoi, Pindarus! Miss' olet, Pindarus?

MESSALA.

Titinius, etsi häntä; ma sill' aikaa
 Käyn jalon Bruton luona, jonka korvaan
 Sanoman tuon ma työnnän; sanon: työnnän;
 Myrkkyyiset nuolet, näet, ja tuima teräs
 On Bruton korvaan yhtä tervetulleet
 Kuin kuulonsana tää.

TITINIUS.

Messala, joudu!
 Sill' aikaa minä Pindarota etsin.

(Messala lähtee.)

Miks, uljas Cassius, lähetit mun pois?
 Satuinhaan ystäviisi; nehän painoi
 Tän voitonmerkin otsaani ja käski
 Sen sulle tuomaan; soihan riemuhuudot!
 Ah, väärin olet käsittänyt kaikki!
 Vaan varro, ota otsaas tämä seppel,
 Sen Brutosi mun käski sulle antaa:
 Ma käskyn täytän. -- Tule, Brutus, joutuun,
 Niin näet kuin Cassiota kunnioitan! --
 Jumalat, anteeksi -- Rooman tapaa tää:
 Titinion Cassion miekka lävistää!

(Kuolee.)

(Miekankalsketta. Messala palajaa ja hänen seurassaan
 Brutus, nuori Cato, Strato, Volumnius ja Lucilius.)

BRUTUS.

Messala, missä, miss' on ruumis?

MESSALA.

Tuossa:
 Titinius sen vieress' itkee.

BRUTUS.

Ilmaan
 Titinion kasvot katsoo.

CATO.

Kuollut on hän!

BRUTUS.

Oi, Julius Caesar, voimaa sull' on vielä.
 Sun henkes mailla käy ja miekkamme
 Omihin meidän rintoihimme kääntää.

(Helisevää miekankalsketta.)

CATO.

Titinius urhokas! Oi, katsokaa,
 Kuink' on hän seppelöinyt Cassion ruumiin!

BRUTUS.

Kaht' onko mointa roomalaista nähty?
 Hyvästi, viimeinen sa roomalainen!
 Ei koskaan Rooma synnytä sun laistas. --
 On tuolle kuollehelle kyynelvelka
 Isompi mulla, kuin nyt maksaa saatan.
 Mut tulee sekin aika, tulee, Cassius!
 Pois siis, ja Thassoon ruumis laittakaa
 Leirissä ei saa peijaisia viettää,
 Se meitä lannistais. -- Lucilius, tule,
 Ja sinä, nuori Cato! Taisteluun nyt'
 Flavius ja Labeo, liikkehelle joukot!
 On kolme kello; päivää vielä on;
 Nyt onnen uhall' uuteen taistohon!

(Lähtevät.)

Neljäs kohta.

Toinen kohta tappelutannerta.

(Miekankalsketta. Kummankin puolueen sotureita tulee taistellen sisään; sitten Brutus, Lucilius, Cato ja muita.)

BRUTUS.

Pää pystyyn yhä vaan, te kansalaiset!

CATO.

Äpärä, ken ei niin tee! Ken mua seuraa?
 Nimeni julki huudan kautta kentän.
 Min' olen, kuulkaa, Marcus Caton poika!
 Maan ystävä ja tyrannien hirmu!
 Min' olen Marcus Caton poika, kuulkaa!

(Ryntää vihollisia vastaan.)

BRUTUS.

Ja minä Brutus, Marcus Brutus mini!
 Brutus, maan ystävä! min' olen Brutus!

(Lähtee, hyökäten vihollisiin. Cato voitetaan ja kaatuu.)

LUCILIUS.

Oi, nuori, jalo Cato! joko kaaduit?
Niin kuin Titinius urhokkaasti kuolit,
Ja Caton poikana sua kunnioitaan.

1 SOTAMIES.

Nyt antau, taikka kuole!

LUCILIUS.

Kuollakseni
Vaan antaun. Tuon saat, jos mun tapat oiti.

(Tarjoo rahaa.)

Nyt tapa Brutus, niin saat kunnian
Sa hänen surmastaan.

1 SOTAMIES.

Sit' ei saa tehdä.
Mik' oiva vanki!

2 SOTAMIES.

Syrjään! Tiedon saakoon
Antonius, että vangittu on Brutus.

1 SOTAMIES.

Sen hälle sanon. -- Tuoss' on päällikkömmme.

(Antonius tulee.)

Vangittu, herra, vangittu on Brutus.

ANTONIUS.

Miss' on hän?

LUCILIUS.

Turvassa, Antonius.
Brutolla turvaa kyll' on. Usko pois:
Ei elävältä jalo Brutus koskaan
Viholliselleen antau. Taivaan vallat
Häpeän moisen hältä torjukoot!
Miss' onkaan, elossa tai kuollehena,
Hän ain' on kaltaisensa, aina Brutus.

ANTONIUS.

Ei Brutus tuo; mut kallis saanti hänkin.
Mies säilyyn pankaa; olkaa hälle hellät.
Paremmat moiset miehet ystävinä
Kuin vihollisina. -- Nyt tiedustelkaa,
Elossako vai kuolleena on Brutus.

Octavion telttaan sana mulle tuokaa,
Mitenkä kaikk' on käynyt.

(Menevät.)

Viides kohtaus.

Toinen kohta tappelutannerta.

(Brutus, Dardanius. Clitus, Strato ja Volumnius tulevat.)

BRUTUS.

Poloiset ystaväini jätteet! Tuossa
Levätkää kalliolla.

CLITUS.

Tulimerkin
Statilius[6] antoi, mut ei palannut;
Hän vankin' on tai surman saanut.

BRUTUS.

Clitus,
Istuudu! Surma nyt on tunnussana,
Se nyt on muodiks tullut. -- Kuules Clitus!

(Kuiskuttaa hänen korvaama.)

CLITUS.

Minäkö? En, en koko mailmasta.

BRUTUS.

Hss! ole vaiti!

CLITUS.

Itsen' ennen surmaan.

BRUTUS.

Dardanius, kuules!

(Kuiskuttaa hänen korvaansa.)

DARDANIUS.

Moisen työnkö minä?

CLITUS.

O, Dardanius!

DARDANIUS.

O, Clitus!

CLITUS.

Mit' inhaa käski Brutus sinun tehdä?

DARDANIUS.

Oi, Clitus, tappaa hänet! Kas, hän miettii.

CLITUS.

Se jalo astia nyt täynn' on tuskaa,
Niin että silmistä se yli vuotaa.

BRUTUS.

Volumnius hyvä, tule! Sana kuule!

VOLUMNIUS.

Mik' on se, herra hyvä?

BRUTUS.

Tää, Volumnius!
Caesarin henk' on öisin ilmestynnä
Kaks eri kertaa mulle: Sardeess' ensin,
Ja nyt Philippin luona viime-yönä,
Nyt aika täys' on, tunnen sen.

VOLUMNIUS.

Ei, herra!

BRUTUS.

On, varmaan, usko pois, Volumnius!
Sä näet, Volumnius, mik' on mailman meno:
Meit' ajaa vihollinen haudan suulle:

(Äänekästä melua.)

On arvokkaampaa siihen itse juosta
Kuin survaust' odottaa. Volumnius hyvä,
Olimme koulukumppanit, sen tiedät:
Sa pidä, vanhan ystävyuden vuoksi,
Nyt miekkaa, että syöstä siiheen saan.

VOLUMNIUS.

Se ystävän ei ole työtä, Brutus.

(Melua yhä.)

CLITUS.

Pakohon, joutuun! Tääll' ei viipymistä.

BRUTUS.

Hyvästi sinä, -- sinä, -- sinä, Volumnius! --

Sin' olet kaiken aikaa maannut, Strato;
 Hyvästi sinäkin! -- Nyt, kansalaiset,
 Iloinen mielen' on, ett' elämässän'
 En yhtä löynnyt uskotonta mulle.
 Saan kunniaa ma tästä tappiosta
 Enemmän, kuin Antonius ja Octavius
 Halvalla voitollansa saavuttavat.
 Hyvästi vielä kerran! Bruton kieli
 Elonsa tarinan jo päättää kohta.
 Yö näön kaihtaa, rauhaa kaipaa luuni:
 Tää hetki niill' on ollut määränpäänä.

(Miekankalsketta. Ulkona huudetaan: "pakoon, pakoon, pakoon!")

CLITUS.

Pakohon, herra, pakoon!

BRUTUS.

Pois! Ma tulen.
 (Clitus, Dardanius ja Volumnius lähtevät.)
 Sua pyydän, Strato, herras luokse jää;
 Mies olet hyvämaineinen, ja rahtu
 Rehellisyytt' on elämässäs ollut.
 Siis pidä miekkaani ja pois luo silmäs,
 Kun syökseen siihen. Teetkö, Strato, sen?

STRATO.

Kätenne ensin! Hyvää yötä, herra!

BRUTUS.

Hyvästi, Strato! -- Lepy, Caesar, nyt:
 Sun surmaas puoleks näin en etsinyt.

(Syöksyy miekkaansa ja kuolee.)

(Miekankalsketta. Pako. Octavius, Antonius sotajoukkoineen, Messala ja Lucilius tulevat.)

OCTAVIUS.

Ken tuo mies on?

MESSALA.

Se herrani on orja.
 Miss' on sun herras, Strato?

STRATO.

Messala,
 Vapaana kahleista, joiss' itse huokaat.
 Nyt voitonsaaja hänet voi vaan polttaa;
 Näet, Bruton voitti Brutus vaan, ei kenkään

Saa kunniaa hänen surmastansa.

LUCILIUS.

Niin Bruton tuli tehdä! -- Kiitos, Brutus!
Todeksi teit Lucilion ennustuksen.

OCTAVIUS.

Kaikk' otan seurahani Bruton miehet;
Mua tahdotko sa, poika, palvella?

STRATO.

Sen teen, jos Messala mun jättää teille.

OCTAVIUS.

Messala hyvä, jätä hänet.

MESSALA.

Kuin kuoli, Strato, herrani?

STRATO.

Ma pidin miekkaa, ja hän siihen syöksi.

MESSALA.

Octavius, seurahas siis ota mies,
Jok' avun viimeisen soi herralleni.

ANTONIUS.

Hän kaikist' oli jaloin roomalainen.
Muut salaliittolaiset teki työnsä
Kateudesta suureen Caesariin.
Hän yksin vilpittömällä' aikehella
Ja yhteishyvän tähden heihin liittyi.
Sävykäs oli hänen elämänsä,
Ja alku-aineet hänessä niin sa'atut,
Ett' esiin luonto nousta voi ja tehdä
Mailman tiedoks: "hän se oli mies!"

OCTAVIUS.

Avuinsa mukaisen hän kohtelun
Ja juhlalliset hautajaiset saakoon.
Mun teltassani tän yön maatkoon ruumis,
Niin kunnioittuna kuin tulee urhon.
Levolle joukot viekää. Joutuun vaan
Tän uljaan päivän voitot jakamaan!

(Lähtevät.)

SELITYKSIÄ:

[1] _Veljenne Cassius_. Cassius oli nainut Bruton sisaren.

[2] _Ett' yksisarvisen voi puilla pyytää_. Kertomusten mukaan saattoi yksisarvista pyytää siten, että houkutteli

sitä hyökkäämään puuta vastaan ja työntämään siihen sarvensa. -- Karhuupyynnissä oli tapa semmoinen, että toinen metsästäjä näytti karhulle peiliä, ja toinen sill'aikaa tähtäsi ja ampui.

[3] _Asunko

Sun lempes esikaupungissa vainen_.

Lontoon esikaupungit olivat tavallisesti porttojen asutuspaikkoina.

[4] _Sivullaan Ate_. Ate. yksi raivottaria, oli koston jumala.

[5] _Mut Hyblan mehiläisilt' ovat meden

Sun sanas ryöstäneet_.

Katkera viittaus Antonion puhujataitoon, jolla hän äskettäin oli kansan voittanut puolelleen.

[6] Tulimerkin

Statilius antoi.

Statilion oli määrä hiipiä vihollisen puolelle vakoomaan. Retkensä onnistumisesta tuli hänen antaa merkki tulisoihdulla. Sen hän antoikin, mutta sai paluumatkalla surmansa.

End of the Project Gutenberg EBook of Julius Caesar, by William Shakespeare

- END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JULIUS CAESAR ***
  - ◆ This file should be named 18512-8.txt or 18512-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.org/1/8/5/1/18512/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

- START: FULL LICENSE ***

**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK**

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not

contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from

the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies

you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any

money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free

distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. **YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', **WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.**

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any

Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states

who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

• END: FULL LICENSE ***

from <http://manybooks.net/>